

HUMANITNÉ VEDY

INOVATÍVNE METÓDY V RÁMCI VYUČOVANIA

REGIONÁLNEJ VÝCHOVY

Tento učebný materiál vznikol v rámci projektu Inovativnosťou zvyšujeme efektivitu vzdelávania (ITMS 26110130185) v súlade s Operačným programom Vzdelávanie Ministerstva školstva Slovenskej republiky. Projekt inovuje a modernizuje obsah, metódy a výstupy vyučovacieho procesu pre nové kompetencie práce v Modernej škole 21. storočia. Projekt bol realizovaný v časovom rozpätí rokov 2009 až 2011 a bol spolufinancovaný zo zdrojov Európskej únie. Realizátorom projektu (prijímateľ NFP) je Súkromná základná škola BellAmos, Ul. východná 18, Martin.

Názov: Humanitné vedy – inovatívne metódy v rámci vyučovania regionálnej výchovy

Autori: Mgr. Ivona Guráňová, PaedDr. Lucia Škumátová, Zuzana Dejčíková

Vydavateľ: Súkromná základná škola BellAmos, Martin

Grafické spracovanie a tlač: FORK, s.r.o., Martin

Vydanie: prvé

ISBN: 978-80-970692-2-3

obsah

Obsah	3
O projekte	4
Realizačný tím	4
O aktivite 2. 2	6
Úvod	7
1. ročník	13
2. ročník	35
3. ročník	53
Prílohy	69
Tvorivé dielne	75
Literatúra	81

O projekte

V roku 2009 vtedy Agentúra Ministerstva školstva Slovenskej republiky pre štrukturálne fondy schválila Súkromnej základnej škole BellAmos v Martine projekt *Inovatívnosťou zvyšujeme efektivitu vzdelávania*, spolufinancovaného z Európskeho sociálneho fondu a Štátneho rozpočtu Slovenskej republiky. Škola prostredníctvom operačného programu Vzdelávanie (Prioritná os 1 Reforma systému vzdelávania a odbornej prípravy, Opatrenie 1. 1 Premena tradičnej školy na modernú) získala nenávratný finančný príspevok v hodnote 107 120,08 € na realizáciu jednotlivých aktivít projektu prebiehajúcich od októbra 2009 do konca apríla 2011.

Predmetom podpory bol návrh, zavádzanie a vykonávanie reforiem v systémoch vzdelávania a odbornej prípravy s cieľom rozvíjať zamestnanosť pri súčasnom zvyšovaní dôležitosti východiskového a odborného vzdelávania a prípravy pre trh práce a pri priebežnom aktualizovaní kvalifikácie školiaceho personálu smerom k inováciám a znalostnej ekonomike.

Základným cieľom projektu *Inovatívnosťou zvyšujeme efektivitu vzdelávania* Súkromnej základnej školy BellAmos bolo inovovať výchovno-vzdelávací proces a metódy výučby v rámci ZŠ a skvalitniť výstupy v rámci vzdelávania, a to najmä prostredníctvom splnenia špecifických cieľov:

- vytvoríť tzv. Školské vzdelávacie stredisko, ktoré by okrem domácich žiakov a domácich pedagógov slúžilo aj ďalším záujemcom o ďalšie vzdelávanie, napr. v oblasti cudzích jazykov, informatiky, matematiky a humanitných vied (so zameraním na regionálnu výchovu, mediálnu výchovu a dejepis),
- pretvoriť školu s prevládajúcim inštruktívnym prístupom na školu preferujúcu konštruktívny spôsob výučby a zvýšiť tak efektivitu výchovno-vzdelávacieho procesu v súlade s rastúcim množstvom a lepšou dostupnosťou informácií,
- začleniť pedagogických pracovníkov školy a žiakov do informačnej a vedomostnej spoločnosti prostredníctvom vzdelávania v informačných technológiách, zlepšením jazykových zručností, zvýšením ekonomickej (finančnej) a kultúrnej gramotnosti,
- humanizovať školské prostredie prostredníctvom slovného hodnotenia,
- využiť ako prostriedok premeny informačno – komunikačné technológie – implementovať virtuálne (resp. kreatívne) vyučovacie prostredie do vyučovacieho procesu.

Realizačný tím

Projektový manažér

Mgr. Anna Thomková

Finančný manažér

Margita Miazdrová

Administratívny pracovník

Mgr. Katarína Orelová

Manažér publicity

Mgr. Zuzana Vaváková

Programovanie webstránok, portálov a údržba IS

Mgr. Tomáš Krško

Manažér monitoringu

Mgr. Zuzana Herbrychová

Lektori

Lektor 1 pre ďalšie vzdelávanie pedagogických pracovníkov v rámci IKT

Mgr. Tomáš Krško

Lektor 2 pre matematiku

RNDr. Mária Debnárová

Lektor 3 pre dejepis

Mgr. Zuzana Herbrychová

Lektor 4 pre mediálnu výchovu

Mgr. Zuzana Vaváková

Lektor 5 pre regionálnu výchovu

Mgr. Ivona Guráňová

Lektor 6 pre regionálnu výchovu

Mgr. Bibiana Bizíková/PaedDr. Lucia Škumátová

Experti

Expert 1 pre rozvoj kľúčových kompetencií pedagogických zamestnancov v rámci IKT

Michal Thomka

Expert 2 pre financie

Miloš Horniak

Expert 3 pre stavebníctvo

Marián Meluš

Expert 4 pre dejepis

Mgr. Štefan Harkabus

Expert 5 pre mediálnu výchovu

Mgr. Martina Dratvová

Expert 6 pre regionálnu výchovu

Zuzana Dejčíková

O aktivite 2.2

Ciele aktivity 2.2 Humanitné vedy – inovatívne metódy v rámci vyučovania dejepisu a predmetov mediálna a regionálna výchova:

- rozvíjať schopnosť efektívne sa zapájať do rozličných aktivít, ktoré vedú k rozvoju daného jedinca, ako aj k rozvoju spoločnosti,
- zvýšiť kultúrnu gramotnosť – iniciovať premenu v chápaní povahy toho, čo sa vzdelaním sleduje, čo a ako si človek osvojuje, akú funkciu v tomto procese hrá svet ľudského poznania v kontexte kultúry, i akú funkciu v tomto procese hrá človek sám,
- pretvoriť učenie v podmienkach školy so zameraním sa na postavenie textu (či skôr rôzne texty v najširšom slova zmysle) – jednak voči tomu, čo reprezentujú, ako aj voči tomu, na koho sa v škole obracajú – teda voči žiakovi,
- zachovať hodnoty kultúry a remeselnej výroby,
- rozpoznať bohatosť, rozmanitosť a prekvapivosť dejín, zároveň ich periodickosť, pravidelnosť vytvoriť vzťah, väzby na vlastnú lokalitu a širší región,
- chápať a kriticky posudzovať mediálne spracovanú a znázorňovanú realitu, používané mediálne výrazové prostriedky a spôsoby usporiadania mediálnych produktov,
- diferencovane využívať médiá a ich produkty podľa kvality plnenia ich funkcií (najmä informačnej, mravnej, výchovno-vzdelávacej a zábavnej) a uspokojovania vlastných potrieb.

Cieľová skupina:

- pedagógovia,
- žiaci I. aj II. stupňa,
- rodičia.

Aktivity pre dosiahnutie cieľa:

- tvorba metodických materiálov – databanka žiackych projektov, zbierka hotových a overených testov z dejepisu, zbierka pracovných a metodických listov z regionálnej a mediálnej výchovy,
- vytvorenie virtuálneho výučbového prostredia,
- eLearning s dôrazom na možnosť poskytovať žiakom výučbové materiály skutočne použité pri prezenčnom školskom vzdelávaní v elektronickej podobe k ďalšiemu štúdiu,
- WebQuest,
- vytváranie tzv. digitálnych príbehov (podpora práce so súbormi, multimediálnymi dátami, editovanie textových súborov, spracovanie digitálnych fotografií, záznam a editácia zvuku a videa a pod., spracovanie videa) v súlade s cieľmi.

■ Úvod

Svetozár Hurban Vajanský

Turcu (úryvok)

*Si krásny Turiec! Sladká domovina!
Raj, trochu chladný, ako hrdá kňažná.
Jak hromozvod nad tebou ihla strážna
Kriváňa trčí, Lysec bujno spína sa
ako ľvica napružená k skoku,
a rieka Tvoja šumí v strmom toku.
A riavy Tvoje skáču dolinami,
dážd' drobných periel sypú vodopády,
nad dolinami tri mohutné hrady
jak starci sedia, trasúc šedinami,
k nim zaletí iba havran blúdny,
ich nevzbudí už ani len deň súdny.
No ľud sa budí zo sna tisícletia
a dobre vie už, odkiaľ príde spása.
Reč jeho s harmóniou tónov hrá sa
a piesne priamo jeho pred tón letia.
Len jedna v Tebe, šumný Turiec, špata
zrak gánivý a štekot renegáta.*

Ak chceme poznať úroveň každého národa, postačí, aby sme sa pozreli na to, ako sa správa k svojmu historickému dedičstvu. Kultúrny národ pokračuje v odovzdávaní príbehu, nekultúrny ho barbarsky ignoruje. Aby sme mohli ďalej zveľaďovať dedičstvo prechádzajúcich generácií, potrebujeme ho najprv spoznať, uvedomiť si jeho význam. (Slámka, M.)

Veríme, že k zachovaniu nášho dedičstva čiastočne prispejeme aj my touto publikáciou...

■ Regionálna výchova – všeobecná charakteristika predmetu

Nakoľko sa vláda Slovenskej republiky zaviazala realizovať *Odporúčania na ochranu tradičnej kultúry a folklóru* a Generálnou konferenciou UNESCO bol schválený *Dohovor o ochrane nehmotného kultúrneho dedičstva*, ako aj *Dohovor o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov*, je vhodné, aby bol pre obsah pôvodne prierezovej tematiky regionálna výchova vytvorený samostatný predmet.

Regionálna výchova vedie k vzťahu a úcte k človeku, obci, mestu, vlasti, výchove k národnému povedomiu a občianskej súladežnosti. Tvorí súčasť výchovného pôsobenia, každodenného kontaktu detí s okolitou realitou, rodičmi a učiteľmi. Prostredníctvom úrovne kvality týchto kontaktov a vznikajúcich väzieb je silne ovplyvňovaný vzťah detí k hodnotám, k vytváraniu a rozvíjaniu väzieb, k vytváraniu a rozvíjaniu ich vzťahov a postojev k okoliu.

Edukačná činnosť je zameraná na to aby žiaci v rámci regionálnej výchovy poznali históriu a kultúru vlastnej obce, mesta – na funkčné využívanie historických regionálnych ukážok: môj rodný kraj – kraj, kde žijem; škola a jej okolie; moja trieda; obec, v ktorej žijem; čo sa mi v našom kraji najviac páči; čím sa pýši naša obec (příbehy o rodákoch, pamätné miesta, sochy a i.), história, (osídlenie), povesti, piesne, šport a kultúra, osobnosti, ale aj súčasnosť vo všetkých smeroch napr. ekonomika); jej flóru a faunu – význam ochrany prírody, lesa, vody, živočíchov – objavujeme Slovensko – objavovanie a spoznávanie prírodných krás a zaujímavostí Slovenska; povestami opradené pohoria – cestujeme po Slovensku – oboznámenie sa s časťami Slovenska formou výletu; povesti z veľkých a starých miest Slovenska; zvyky a tradície; ľudia v mojom okolí (aj o úcte k starším obyvateľom); pripomíname si našich predkov – vychádzať z rodinného prostredia t.j. téma – RODINA – rodostrom rodiny, tradičné jedlá; stretnutia s pamätníkmi (starými rodičmi, známymi) na besedách; rozhovory so žiakmi o minulosti ich regiónu a pod. Vedieť sa orientovať v turisticky a historicky atraktívnych miestach Slovenska.

Základom našej kultúrnej identity, ako aj zdrojom historického vedomia, patriotizmu a vzdelanosti, poznávania kultúrnej rozmanitosti, je tradičná ľudová kultúra – kultúra, ktorú vytvorili, ktorou žili a dodnes žijú najširšie vrstvy obyvateľstva – využitie danosti regiónu, návšteva ľudového majstra, dielne, výstavy – spoznávanie tradičných ľudových remesiel, ľudovomeleckých výrobkov regiónu, tradičné jedlá, vlastná tvorba (remeslá), spoznávanie staviteľských pamiatok v regióne, obci, poznatky využiť vo výtvarnom zobrazovaní; tvorba zbierky ľudovej hudobnej kultúry, jej prezentácia (piesne, zvyky regiónu, vlastná tvorba – spevník regiónu); poznávanie vyčítaniek, hádaniek, básní, ľudovej piesne, tanec, ľudové kroje (hudobný, pohybový, výtvarný prejav), príslovia, porekadiel, pranostiek, bájok, rozprávok: ľudových, autorských, povesti a pod. – skúmanie vlastnej kultúry, skúmať a objavovať vlastnú kultúru a spoznávať iné kultúry v oblasti ľudových tradícií.

Štátny vzdelávací program odporúča nasledujúce tri témy:

1. **Môj rodný kraj**
2. **Objavujeme Slovensko**
3. **Tradičná ľudová kultúra**

Ciele predmetu

Cieľom regionálnej výchovy je vychovať osobnosť, ktorá:

- má svoju vlastnú identitu, ktorá je hrdá na svoj národ, na tvorbu našich predkov, čiže na svoju vlasť,
- zachovanie hodnôt kultúry a remeselnej výroby,
- poznanie histórie a súčasnosti,
- výchova k vytvoreniu si vzťahu, väzby na vlastnú lokalitu a širší región.

Prehľad výchovných a vzdelávacích stratégií

Základné predmetové kompetencie (spôsobilosti)

Žiaci sa naučia pochopiť a pracovať :

s historickými poznatkami o vlastnom národe

- zaraďovať historické udalosti, javy, procesy a osobnosti a čerpať z duchovného bohatstva našich predkov,
- spoznávať slovanské kultúrne korene, oživovaním ľudových tradícií,
- rozvíjať detské myslenie a tvorivosť.

s historickým priestorom

- rozlišovať miestny, regionálny, národný, globálny historický priestor,

s historickými faktami, udalosťami, javmi a procesmi a ich hodnotiacim posudzovaním

- vymedziť jednotlivú historickú udalosť, jav, proces, osobnosť,
- popísať jednotlivé historické udalosti, javy, procesy, osobnosti na základe určujúcich znakov,
- rekonštruovať konanie a postoje ľudí v minulosti,,
- skúmať konanie ľudí v daných podmienkach a vysvetľovať ho.

Komunikatívne a sociálno interakčné spôsobilosti

Pre vytváranie a rozvíjanie kľúčovej **komunikačnej kompetencie** sú využívané stratégie, ktoré majú žiakom umožniť:

- diskutovať o probléme, vyjadriť svoj názor,
- vecne argumentovať,
- rozširovanie si predstáv o vlastnom národe,
- posilnenie osobnej a národnej identity dieťaťa,
- využívať informačné a komunikačné prostriedky,
- spoluúčastť pri zostavovaní pravidiel pre prácu,
- pracovať v atmosfére úcty a tolerancie,
- posilňovať svoju samostatnosť, sebadôveru a sebaúctu,
- pracovať v skupine a hľadať v nej svoju rolu,
- prispievať k utváraniu postojov k zdravému životnému štýlu,
- ochraňovať individuálne a spoločenské hodnoty,
- pestovanie ochrany zdravia, prírody a prostredia čiže k zdravému životnému štýlu.

Interpersonálne a intrapersonálne spôsobilosti

Pre vytváranie a rozvíjanie kľúčovej **kompetencie k učeniu** sú využívané stratégie, ktoré majú žiakom umožniť:

- vyhľadávať a kombinovať informácie z rôznych zdrojov (verbálnych, obrazových, grafických; etnografické zbierky, učebníc, slovníkov, kníh, atlasov, novín, webových stránok...),
- poznávať a postupne operovať so všeobecne používanými pojmami, termínmi, znakmi a symbolmi v oblasti etnografie,
- využívať poznatky z rôznych predmetov,
- zamýšľať sa nad problémami a formulovať vlastné názory a postoje,
- hodnotiť vlastnú prácu,
- vyhľadávať a triediť informácie podľa zadáných kritérií, naučiť sa rozdeľovať si prácu v detskom kolektíve, čiže tímová spolupráca,
- efektívne využívanie získaných informácií v procese učenia, tvorivých činnostiach a v praktickom živote.

Schopnosť tvorivo riešiť problémy

Pre vytváranie a rozvíjanie kľúčovej **kompetencie k riešeniu problémov** sú využívané stratégie, ktoré majú žiakom umožniť:

- rozvoj kritického myslenia a logického uvažovania,
- vytváranie vlastných názorov na problémové situácie,
- hľadanie variantov riešenia problémov a overovanie správnosti riešenia,
- pri riešení problémov objavovať paralely v histórii,
- vyhľadávať informácie vhodné k riešeniu problému, hľadať ich zhodné, podobné a odlišné znaky,
- samostatne riešiť problémy; voliť vhodné spôsoby riešenia,
- obhajobu vlastných postojov a rozhodnutí.

Regionálna výchova na 1. stupni ZŠ sa zaoberá rozvíjaním pozitívnych postojov:

- k sebe samému, ktorý je založený na schopnosti vlastnej sebareflexie umožňujúcej budovanie rozvoja zdravého sebavedomia. Kvalita sebavedomia sa prejavuje v správaní k iným ľuďom, v uvedomovaní si zodpovednosti za svoje zdravie a konanie vo vzťahu k iným.
- k svetu okolo, ako základne občianskych postojov budovaných cez poznanie a utváranie si vzťahu k miestu kde žijem, k histórii, tradíciám rodiska, regiónu, vlasti. Uvedomenie si príslušnosti a úcty k národu. Dokázať pochopiť a rešpektovať a akceptovať tradície, kultúru ostatných národov a etník.,
- k mravným štandardám, ktoré sa stávajú vnútorným regulátorom správania, čiže porozumieť mravným hodnotám, vedieť hodnotiť ľudské konanie, vedieť prijímať zodpovednosť za svoje správanie, rozvíjať schopnosť morálneho sebahodnotenia.
- k všeludským hodnotám.

Názov tematického celku	Stratégia vyučovania	
	Metódy a postupy	Formy práce
všetky tematické celky	Všeobecno-didaktické metódy ■ Informačno-receptívna metóda – úvod do nových tematických celkov (fakty, názvy, termíny, postupy...) ■ Reprodukčná metóda – zručnosti a návyky (aplikovanie pojmov, vzťahov, zákonov, teórií...) ■ Problémový výklad ■ Heuristická metóda ■ Výskumná metóda Konkretizácia Metóda výkladu, metóda demonštrovania a pozorovania, sokratovská metóda, prípadová štúdia, metóda riešenia úloh, ditor, kooperatívne vyučovanie Metódy, uplatňované v predmete výtvarná výchova ■ Metóda pozorovania a vnímania ■ Metóda rozhovoru a vysvetľovania ■ Metóda demonštrácie a napodobňovania ■ Metóda rozhovoru a konfrontácie ■ Metóda hry a provokácie iniciatívy ■ Metóda pochvaly a povzbudení ■ praktická činnosť – metódy a techniky kresby, maľby, modelovania, koláže, grafické techniky a iné kombinované techniky	<i>metodické formy:</i> rozprávanie, brainstorming, objasňovanie, opis, rozhovor, diskusia, úloh samostatné štúdium, hranie rolí, práca s IKT <i>sociálne formy:</i> frontálne, individuálne, skupinové vyučovanie <i>organizačné formy</i> vyučovacia hodina, projekty, vychádzka, návšteva múzea, galérie, domáca práca

1 Obsah predmetu

Turčianska záhradka – tak príhodne pomenovali naši predkovia región, v ktorom žijeme. Je priam povinnosťou každého z nás spoznávať túto „záhradku“, jej tradície, zvyky a korene našich predkov, spôsob ako vyrastali, žili, pracovali.

K ich poznávaniu a následnému obohateniu prispieva aj regionálna výchova, ktorá nás tvorivou a hravou formou oboznamuje s minulosťou – napríklad aj o tom, ako sa v Turci vynášala Murieta, či ako prebiehali stridžie dni, aké sa spievali piesne, hrali hry, či ako sa rečňovali riekanky, hádanky a mnohé iné. Aj preto je v 1. ročníku Školský vzdelávací program (v nadväznosti na Štátny vzdelávací program) stanovený takto:

1. Môj rodný kraj – zvyky a tradície počas sviatkov (Fašiangy, Veľká noc, Vianoce), SNM v Martine, pamiatky v Turci

2. Tradičná ľudová kultúra – staré remeslá v Turci – keramika, pečenie chleba (stolovanie), práca s textilným materiálom, drotárstvo, rezbárstvo, olejkárstvo, salašníctvo

1. 1 Základné pojmy

Výročné zvyky

Na Slovensku je pre výročné zvyky charakteristické prekrývanie, nakoľko sú zložené z kultúrnych javov rôznej povahy.

Zvyky sú tradíciou ustálené spôsoby správania socionormatívnej povahy. Ich nositeľom je vždy určitý kolektív, v ktorom sa dedia príslušné formy komunikácie. Sú vlastne návodom, ako sa má človek správať v konkrétnej situácii, ktorá sa určitým spôsobom opakuje. (Horváthová, 1986)

Vo **výročných zvykoch** nachádzame vzťahy človeka k prírode, k rodine, k vekovej, regionálnej, stavovskej i lokálnej a vrstvníckej skupine a v starších obdobiach i k nadprirodzeným silám a bytostiam.

Súčasťou zvykov sú **obrad**y, pod ktorými rozumieme tradíciou štandardizovaný komplex symbolických a iných úkonov, ktoré objektívne alebo subjektívne podmieňujú alebo spolupôsobia pri kvalitatívnej zmene v osobnom živote človeka, v pracovnom procese a v prírode, respektíve o nej špecifickým spôsobom informujú.

Obrady narábajú so symbolmi, pri ktorých nie je natoľko dôležitá forma, ale v prvom rade sémantický prvok v znakoch zakódovaný zmysel, ktorý je podstatou ich funkcie. Ak ju stratia, prestávajú byť obradmi a prechádzajú ku zvykom. (Horváthová, 1986)

1. 2 Ukážka štandardov predmetu regionálna výchova pre I. ročník

JANUÁR Svoji majú ako reťaz spolu držať – rodinné obyčaje <i>Alternatíva</i> Slávme slávne slávu Slávov slávných	■ Výtvarná výchova ■ Hudobná výchova ■ Osobnostný a sociálny rozvoj ■ Multikultúrna výchova	Žiak dokáže ■ pracovať s prameňmi ■ definovať pojmy, obyčaje, spájajúce sa s rodinnými sviatkami ■ porozumieť Kollárovmu výroku Žiak dokáže ■ aplikovať nadobudnuté skúsenosti a vedomosti o kultúrohistorických pamiatkach	Žiak ■ pochopil obyčaje starých mám ■ oboznámil sa so zvykmi na dedine - Traja králi ■ porozumel zmyslu konzumácie jedál pri výročných sviatkoch (prípadne prebral staré receptúry na besede so Zorou Mirtalovou) ■ oboznámil sa s výkonom Kollára ■ navštívil historické miesto v regióne ■ v praxi si vyskúšal stolovanie – navštívil Slovenské národné múzeum
FEBRUÁR Zvyky na dedine ■ <i>Fašiangy</i>	■ Výtvarná výchova ■ Hudobná výchova ■ Osobnostný a sociálny rozvoj ■ Multikultúrna výchova	Žiak dokáže ■ definovať pojmy, obyčaje, spájajúce sa so zvykmi na dedine ■ orientovať sa v druhoch remesiel ■ poukazať priamu súvislosť, vzťah človeka a história Turca ■ pracovať s prameňmi ■ aplikovať remeslá v praxi	Žiak ■ pomenoval niekoľko druhov zvykov ■ pripomenul si zvyky na Hromnice, Blažaja a Fašiangy ■ vyrobil si fašiangovú masku a pripravil fašiangový sprievod ■ naučil sa pieseň spojenú s Fašiangami ■ pokúsil sa nájsť riešenie, diskutoval o možných riešeniach ■ definoval pojmy zvyky, obyčaje
MAREC Veľká noc Rok na dedine <i>Alternatíva</i> Staré remeslá v Turci ■ <i>Práca s textilným materiálom / tkanie</i>	■ Hudobná výchova ■ Vlastiveda ■ Etická výchova ■ Výtvarná výchova ■ Osobnostný a sociálny rozvoj ■ Tvorba projektu a prezentačné zručnosti ■ Multikultúrna výchova	Žiak pozná ■ význam hlavných sviatkov vlastnej kultúry (Vianoc a Veľkej noci) ■ minimálne jednu tradíciu inonárodnej kultúry ■ produkt symbolizujúci túto tradíciu Žiak preukáže schopnosť ■ utkať malý koberček Žiak dokáže ■ definovať pojmy, obyčaje, spájajúce sa so zvykmi na dedine	Žiak ■ porovnal oslavy Veľkej noci v minulosti a dnes ■ vytvoril veľkonočné ozdoby, výtvarná kraslica ■ sa oboznámil s výtvarnými technikami zdobenia kraslic ■ odprezentoval ľudovú pieseň s veľkonočnou tematikou ■ navštívil martinský skanzen ■ oboznámil sa v ňom so špeciálnymi činnosťami na dedine, ako lisovaním oleja, mliečením obilja, pečením placiek ■ aktívne sa zapojil do simulovaných a situovaných hier ■ porozprával podľa prameňov o starých remeslách v Turci, konkrétne o tkani ■ prakticky si vyskúšal tkanie na krosnách

1. 3 Metodické inšpirácie

Podakovanie patrí Mgr. Monike Barabášovej a PhDr. Hane Zelinovej za cenné rady a za poskytnutie materiálov priamo z terénnych výskumov v regióne Turca.

1. 3. 1 Strídžie dni

Katarína, Ondrej

Začiatkom tejto etapy bol *zimný slnovrat*, ktorý pripadá na 22. december, keďže predchádzajúci deň je najkratší z celého roka.

Už oddávna bol koniec jesene a začiatok zimy považovaný za čas, v ktorom nadobúda prevahu zlo nad dobrom, škodliví démoni nad životodarným slnkom. Samotný slnovrat, symbolizujúci znovuzrodenie slnka, považovali ľudia v minulosti za počiatok novej etapy. Predchádzalo mu veľa rituálnych úkonov, ktoré mali podporiť pozitívny priebeh tejto etapy.

Zimný slnovrat už dlho dopredu oslavovali rôznymi hlučnými zábavami, tancami, hrami, pri ktorých sa často využívali možnosti vystupovať v maskách.

Výročný cyklus sa začínal zvykmi zimnej etapy. Prvým bol deň *Kataríny* (25.novembra), viazali sa ďalej ku dňom *Ondreja* (30.novembra), *Barbory* (4.decembra), *Mikuláša* (6. decembra), a najviac *Lucie* (13. decembra) a *Tomáša* (21.decembra). V týchto dňoch sa očakávala vyššia aktivita nepriaznivých síl, no neskôr sa táto predstava zúžila na poveru o škodlivej činnosti ženských škodlivých bytostí – stríg, preto sa tieto dni označovali aj ako strídžie.

S príchodom kresťanstva sa toto obdobie prešlo s obdobím adventu – ticha, očakávania narodenia Božieho syna Ježiša a magické praktiky na strídžie dne boli cirkvou označované ako nežiaduce.

Katarína – 25. novembra

Prvým zo strídžích dní, keď sa mohli robiť rôzne čary, bol deň *Kataríny*. Podľa záznamu P. Dobšinského *jedli* na strednom Slovensku v tento deň cesnak a robili nim aj *kríže na dverách*, aby boli chránení pred strigami (*Aby nemalo prímeria té strigy.* – Turč. Štiavnička).

V Turci v tieto dni nemala prísť ráno do domu ako prvá žena, inak by to znamenalo *ujmu na majetku*. Preto ženy, ak niečo potrebovali, posielali do domácnosti ako prvých mladých chlapcov alebo aj dospelých mužov, aby potom mohli aj oni vstúpiť do domu. Tento zvyk volali chodenie za chlapa.

Na Slovensku súvisela s Katarínou aj povera, že v dome, ktorého prvým návštevníkom je v ten deň žena, sa bude po celý rok *rozbíjať* riad. Možno práve táto povera inšpirovala mládencov, aby o dvere domov, v ktorých bývali Kataríny, rozbíjali starý hlinený riad. Pred svitaním chodili po domoch malí chlapci a vinšovali:

*Katreny, Katreny,
aby sa vám hrnky nebili
a kury dobre niesli.*

Keď zavinšovali, gazdiná ich obdarila drobným peniazom.

Ondrej – 30. novembra

Ďalším strídžim dňom bol deň *Ondreja*. Podľa pranostik sneh, ktorý napadol na Ondreja, *dlho leží, len na Gregora* (12.marca) do potoka beží. Inými slovami, aké počasie bolo na Ondreja, také malo byť celú zimu.

V Turci, keď chceli mať dobrú úrodu ovocia, *triasli ploty na záhradách*. Z funkčného hľadiska sa zvyky na Ondreja pomerne výrazne orientovali k slnovratu a k nemu patriacemu zimnému novoročiu.

Celoslovenskú platnosť mal v deň Ondreja zákaz pradenia, čo sa odôvodňovalo tým, že *by ovce dostali motolicu*, alebo že *by sa vlk „zamotal“ do stáda*.

V Turci sa chlapi báli ísť na Ondreja *rúbať do hory drevo*, lebo verili, že by ich strom privalil. Z domu, v ktorom mali Ondreja, *nechceli nič požičať*, pretože by ich vraj postihla škoda na majetku.

V predvečer Ondreja sa síce nepriadlo, no dievčatá sa zišli ako obvykle. Niekde párali perie, častejšie však boli jediným cieľom ich stretnutia rôzne čary, pri ktorých bolo veľa smiechu i zvedavosti. V čaroch pokračovali dievčatá individuálne po návrate domov, hlavne ak nechceli, aby ich niekto iný počul.

Deň Ondreja bol predovšetkým *bohatý na veštby o vydaji*. Verilo sa totiž, že zaktivizované nadprirodzené sily je možné využiť aj v ľubostnom veštení a po správnom oslovení vyrazia, kto je pre dievku osudom určeným partnerom – *osúdencom*.

K bežným čarom patrilo varenie *halušiek s lístočkami*. Niekedy zidené dievčatá vhodili lístky zabalené v ceste do vriacej vody odrazu a keď vyplávali na vodu, chytali ich holou rukou. Aké meno si ktorá vytiahla, tak sa mal volať jej muž. V Turci každá z prítomných dievčat mohla mať len jednu halušku, ktorú hodila do hrnca.

Iným všeobecne praktizovaným úkonom vešteckého významu bolo *liatie olova*. V Turci muselo dievča pre ktoré *liali olovo, kľačať a držať misku so studenou vodou nad hlavou*. Druhé dievča zohrialo nad ohňom na kovovej lyžici olovo a roztopené ho vylialo cez ucho kľúča (ukradnutého z domu, kde mali Ondreja) do misky s vodou. Podľa tvaru olovenej masy, ale aj tône, ktorú odrážala na stene, hádali, aké povolanie bude mať muž, za ktorého sa vydá (puška – vojak, batoh – handrár, nástroje – remeslá, ihla – kušnier, krajčír, kruh, veniec – vydaj všeobecne).

Vo viacerých obciach Turca *siali ľanovec*. V Belej, Lipovci a Valči mali v tento deň symbolicky nasiať ľanové semeno do mužských nohavíc a tie zakrútené strčiť na noc pod vankúš. S kým sa im potom do rána snívalo, ten mal byť ich nastávajúcim. V Krpelanoch a Turč. Štiavničke „siali“ dievky až neskôr na Tomáša 21.decembra. Pritom mali odriekať:

*Dneska je Ondreja mena,
sejem konopné semä,
nesejem ho ja preto, aby ono zišlo,
ale aby moje potešenia ku mne prišlo.*

Čím boli čary komplikovanejšie, tým mal byť spoľahlivejší výsledok. Večer čarujúce dievča vzalo do hrsti ľanové semeno a vyšlo na dvor ku klátu na rúbanie dreva, ktorý v Turci volali nátoň. Pri každom vrhu prednieslo jeden verš formuly:

*Sejem ľanové semä okolo nátoňa.
Dejže mi, Ondrejko, znati,
s kým budem na takto rok spati.*

Ďalším úkonom v rámci ľubostného veštenia bolo trasenie plotov. Dievčatá večer pred Ondrejom vyšli von z domu a išli triasť ploty, pričom odriekali:

*Plote, plote trasiem ťa.
Svätý Ondrej prosím ťa,
daj že mi ty znať,
s kým ja budem na takto rok
pri oltári stáť.*

Keď plotmi zatriasli, počúvali z ktorej strany im zašteká pes. Z toho konca dediny mal byť jej nastávajúci.

Polienka – na dvore domu, kde mali mládenca, muselo dievča potajomky bez počítania набраť plnú náruč narúbaného dreva a utekať s ním na priadky, kde drevo spočítali. Párny počet plienok znamenal, že ani dievča neostane bez páru. Nepárny, že ostane sama. Aj v tomto prípade platilo, že z ktorej strany pes zašteká, odtiaľ mal byť nastávajúci.

V Turci išli dievky na Ondreja včasráno k potoku hľadať *čerstvé púčky*, na konároch kríkov. Ktorej sa to do východu slnka podarilo, mala sa do roka vydať.

Na Ondreja neodpočívajú ani mládenci: *mošovskí, pravnianski, trnovskí, blatnickí, sklabinskí, belianski a príbovskí mládenci* chodili do domov, kde mali Ondreja, zvesovať brány, ale aj kradnúť vozy, rozoberať ich a opäť skladať – napríklad na povale humna majiteľa. Každý z informátorov to spomínal ako neškodnú a humornú obyčaj.

Otázky na záver:

1. Ktorý bol prvý zo stridžích dní?
2. Čím sa na Katarínu chránili pred strigami?
3. Ako vinšovali malí chlapci, keď pred svitaním chodili po domoch a ako sa toto chodenie volalo?
4. Ktorý deň sa chlapi báli ísť do hory, lebo by sa im mohlo niečo zlé prihodiť?
5. V deň Ondreja vykonávali dievčence rôzne ľúbostné čary. Jedným z takýchto zvykov bolo liatie olova.
Cez čo sa lialo roztopené olovo?
6. Doplň verš na Ondreja:
Plote, plote trasiem ťa
Svätý Ondrej prosím ťa,
daj že mi ty znať,

Barbora, Mikuláš, Lucia

Barbora – 4. decembra

Ďalším stridžím dňom bola Barbora. V tento deň boli ranné návštevy žien úplne nežiaduce. Ženy v tento deň nepriadli, nešili, ba ani perie nepárali a to všetko preto, aby sa dobytok vzájomne neklal, nepichal, nepáral.

V Turci si dievčatá priniesli vetvičky – barborky a tie potom polievali vodou, ktorú nabrali do úst a touto vodou ich potom z úst poliali. Tieto vetvičky mali do Vianoc vykvetnúť. Tento obyčaj sa prenášal niekedy aj na deň Lucie.

Mikuláš – 6. decembra

Mikulášske zvyky slávime už od 9. storočia. Sv. Mikuláš bol patrónom rybárov, pltníkov, lodníkov, zlatníkov.

V Turci sa s mikulášskymi obchôdzkami stretávame od začiatku 20. storočia. V Košťanoch nad Turcom boli preoblečení za šedivých starcov, ktorí nosili kožuchy a nosili deťom malé darčeky (cukríky). Deti museli spievať, vinšovať a preukázať, že boli dobré a dar si zaslúžia.

V Mošovciach s nimi chodil aj čert s bakoľou, neskôr i anjeli – Blatnica.

Lucia – 13. decembra

Najvýraznejší zo všetkých dní predvianočného obdobia – o ktorých sa verilo, že sa vtedy aktivizujú magické sily – bol *deň Lucie*. Deň Lucie bol plný čarov a povier. Bolo nešťastím stretnúť ráno prvú ženu. Spôsob ochrany pred strigami bol napríklad *natieranie dvier cesnakom do tvaru kríža*.

Pôsobeniu stríg malo už v predvečer Lucie zabrániť behanie chlapcov so zvoncami. Ich úlohou bolo čo najhlasnejšie vyzvárať po celej dedine a strigy hlukom odohnať čo najďalej.

Zákaz príchodu cudzej ženy do domu platil v tento deň ešte dôraznejšie. Prevenciou proti nežiaducemu príchodu bolo ranné polazovanie (Lipovec) chlapcov s vinšom:

*Doniesli sme vám ocele,
aby ste mali hrnce celé.
Aby sa vám sekery a motyky nelámali,
reťaze netrhali.
Dobré ráno vinšujem.*

V Šútove sa aj napriek tomu na Luciu nesmela na ulici po celý deň ukázať žena.

Napriek všetkým ochranným úkonom sa nemalo na Luciu nič robiť, pretože by sa aj tak nič nevydarilo, ba dokonca by sa mohlo stať aj nešťastie. Ženy nesmeli šiť, priať, ani prať piestom na potoku, ani nič z domu požičiavať a chlapi nemali ísť do hory, inak by ich mohlo drevo privaliť. Hovorievalo sa: *Nechod, bo ťa Lucka priklúcká.* – to znamenalo, že ho prílepi ku klade a on nebude môcť odísť z hory.

Na Bystričke chodili v tento deň po dedine maškary oblečené v bielom, so štetkami alebo prútenými metlami, ktoré tancovali, vrieskali a strašili deti. Podobnú obchôdzku opísali aj v Košfanoch, Slovenskom Pravne; na Lipovci bolo v tento deň pre Luciu aj prestreté, na stole bol chlieb, cesnak, cibuľa a 2 – 3 jabĺčka.

Lucie boli mladé dievčatá zahalené v bielych plachtách so zamúčenou tvárou tak, aby ich nikto nepoznal. Chodili po domoch a husími krídlami ometali príbytok, všetky kúty. Ometali príbytok od všetkého zlého, chorôb, pritom však nesmeli hovoriť.

Mládenci sa snažili zistiť, ktorá zo žien je *striga*. Spôsob bol zdanlivo jednoduchý. Mládenec musel zhotoviť *lucijný stolček*. Podmienkou bolo zhotovenie len z deviatich druhov dreva, bez použitia železných klincov a pracovať na ňom od Lucie do Vianoc. S takto zhotoveným stolčekom mal ísť potom na polnočnú omšu a postaviť sa naň a keď farár povie amen, všetky ženy – strigy sa mu zjavili. Musel si však dávať veľký pozor, lebo bosorky si strážili tajomstvo a chceli ho zabiť. Musel preto za sebou rozsypať mak, ktorý tie museli najprv pozbierať a až potom ho mohli znovu prenasledovať. V Blatnici mohol rozsypať aj ihly. V Krpeľanoch mal mládenec ísť spáliť stolček na križne cesty a ženy, ktoré sa na to prišli pozrieť, boli strigy. Aby tomu zabránili, snažili sa stolček ukradnúť a oheň uhasiť, pritom mládenca údajne aj občas zbili. Mohol sa ochrániť aj kruhom urobeným trojkračkovou kriedou. V Blatnici sa používal iný variant, a to poslepiacky počas týchto dní pichať ihlou do papiera, každý večer jednu dierku. Na polnočnej mohol tento papier použiť tak ako stolček.

Aj v tento deň nadprirodzené sily mohli prezradiť dievkam ich osud v láske. K najznámejším spôsobom patrilo *pálenie lístkov* s menami mládencov, pričom posledný „pravý“ sa mal prečítať až na Štedrý deň. Od Lucie do Vianoc malo dievča postupne *hrýzť jabĺčko*. Na Štedrý deň, ešte pred večerou, ho malo dojesť na rohu domu a pri tom dávať pozor, kto pôjde okolo. Podľa mena prvého okoloidúceho muža sa mal volať aj jej nastávajúci.

Mošovské dievky mali večer na Luciu odtrhnúť *vetvičku čerešne* a každý nasledujúci večer až do Vianoc doniesť potom na jej zaliatie vodu z potoka. Ak vetvička rozkvitla do Štedrého dňa, mala sa dievka do roka vydať.

Otázky na záver:

1. Na predchádzajúcich hodinách sme sa rozprávali o stridžích dňoch Katarína a Ondrej. Ktorý bol ďalší zo stridžích dní ? (4.december)
2. Čo sa v tento deň nesmelo?
3. Kedy bol ďalší zo stridžích dní – Mikuláš?

4. V ktorých obciach v Turci sa stretávame s mikulášskymi obchôdzkami?
5. Čo malo zabrániť pôsobeniu stríg a ako sa nazývala prevencia proti nežiaducemu príchodu žien do domu?
6. Ako sa volali dievčatá, ktoré 13. decembra chodili v bielych plachtách so zamúčenou tvárou po domoch a ometali príbytky?
7. V tieto dni sa natierali dvere cesnakom ako ochrana pred strigami v akom tvare?
8. Z koľkých druhov a akým spôsobom bol vyrobený lucijný stolček?

1. 3. 2 Fašiangy

Fašiangy sa začínajú po Troch kráľoch. Ich záver závisí od dátumu Veľkej noci, ktorá je pohyblivým sviatkom. Jej termín je zas závislý od vzájomného vzťahu jarnej rovnodennosti a lunárneho cyklu. Prvá nedeľa po splne mesiaca, ktorý nasleduje po jarnej rovnodennosti je Veľkonočná. *Fašiangy sa končia 40 dní pred Veľkonočnou nedeľou, pričom nedele sa nepočítajú, v utorok pred Popolcovou stredou, ktorou sa začína pôst.*

Fašiangy sa stali z hľadiska pracovného procesu predelom ukončujúcim priadky a po nich nasledovalo tkanie. Magické zameranie zvykov v tomto období v hospodárstve bolo jednoznačne orientované na pestovanie ľanu a konope.

Počas fašiangov sa realizovali rôzne obrady, ktoré boli spojené so zmenou stavu jednotlivca. V tomto období bola väčšina svadieb. Na záver fašiangov boli ti, čo po prvý raz uzavreli manželstvo, symbolicky prijatí medzi ženáčov a ženy. Cez fašiangy v mnohých oblastiach prebiehalo aj prijímanie mládenčov medzi dospelých – tzv. *iniciačné obrady*.

Na priadky chodili dievčatá s kolovratom. Schádzali sa vo väčšom počte u staršej ženy, ktorá mala voľnú izbu. Neschádzali sa však všetky dievčatá spolu, ale kde sa schádzali mladšie dievčatá do 15 rokov, tieto si tancovali pri ústnej harmonike, prípadne si hrávali na hrebeňoch. Kde sa schádzali staršie dievčatá nad 15 rokov, mládenci zavolali už aj harmonikára a potom spolu tancovali napr. čardáše, tangá, valčíky. Každá z dievčat doniesla gazdinej koláč z kysnutého cesta, čo bola odmena za to, že im požičala izbu. Gazdiná im potom z týchto koláčov prispela na pohostenie. Keďže za dievčencami prišli aj mládenci, po nejakom čase pradenia sa spolu i zahráli napríklad: *Na zálohy, Na susedu, Na blšku, Stojím na plti,...*

Priadky potom na fašiangy *chodili za panie* (za nevesty), vyobliekali sa za svadobčanov a spoločne chodili po domoch, kde mali mládenca na ženie, čo malo zabezpečiť, že sa mládenec ožení (niekedy vyobliekané za *cigánky*, inokedy za *mátohy*).

Fašiangové zábavy trvali poväčšine od nedele do utorka niekde aj dlhšie, napríklad v Krpeľanoch sa konali už od soboty. Počas týchto dní hrávala muzika v jednej na to určenej miestnosti od obeda až skoro do rána. Pieklo sa po domoch mäso, varila sa huspenina, klobásy, pripravovali sa šišky – pampúchy, fánky – *Božie milosti* (v Turci fánky sú plnené šišky orechmi a pod.), fašiangovú praženicu na záver.

Potraviny, ktoré potrebovali na prípravu fašiangovej hostiny, získavali zvyčajne obchôdzkou po dedine. Mládež chodila po dedine s muzikou a niektorí aj v maskách. Tu ich obyčajne domáci obdarovali slaninou, údeným mäsom, vajčkami a inými potravinami.

Masky, ktoré sa tradične vyskytovali vo fašiangových obchôdzkach. boli napr.: ženích a nevesta, cigánky, slamenár, čert, medveď, kôň,...

Na posledný fašiang chodila mládež *fašiangovať*. Keď prišli do domu, zaspievali a zavinšovali:

*Fašiangy, Turíce, Veľká noc príde,
kto nemá kožúška, zima mu bude.
Ja nemám, ja nemám, len sa tak trasiem,
dajte mi slaninky, nech sa vypasiem.*

*A tam hore na povale
máte mačku na slanine.
Chod'te si ju odohnať,
a mne kus odrezať.
Kus, kus ako hus,
ere, ere ako dvere,
om, om, ako dom,
ešte, ešte ako kliešte,
asa, asa ako prasa.*

Jeden z mládenčov vysoko vyskočil a ukázal ražňom do výšky:

Aby ste mali veľké konope.

Iný pokračoval: *Hop, čup, tralala, aby ste mali toľké ako som ja.*

Alebo ako som ja!(vyskočil najmenší chlapec)

Za to dostali už spomínanú výslužku: na ražeň slaniny alebo mäsa, do koša klobásu a vajíčka.

V utorok večer pred *Škaredou/Popolcovou stredou*, v závere fašiangovej zábavy o polnoci symbolicky pochovali basu, čo malo za význam, že počas 40-dňového pôstu sa nehralo, netancovalo, nezabávalo až do Veľkej noci.

Otázky na záver:

1. Kedy začínajú a končia fašiangy?
2. Aká činnosť sa fašiangami končila a aká začínala? (čo sa týkalo dievčat)
3. Ako sa schádzali dievčatá na priadky a ako sa na priadkach hrávali?
4. Ako dlho trvali fašiangové zábavy?
5. Aké jedlá sa pripravovali na fašiangy?
6. Akým spôsobom získavali potraviny na fašiangovú zábavu?
7. Čím končilo fašiangové obdobie a kedy?

1. 3. 3 Jarné zvykoslovie

Jar sa začína dňom jarnej rovnodennosti a k nej patrili obrady, ktoré mali pozitívne ovplyvniť zmeny v prírode. Sústreďovali sa na vynášanie *Murieny* a *prinášanie Letka*.

Od stredoveku nosili po slovenských obciach figurínu ženy, ktorú nakoniec hodili do vody a v niektorých oblastiach ju aj zapálili. Verili, že tak vyženú z obce nebezpečné choroby, smrť, vypudia negatívne sily, ktoré zdržiavali rast vegetácie z chotára, že urýchlia odchod samotnej zimy. Vynášanie *Murieny*, *Moreny* (symbol pohanskej bohyně zimy a smrti), *Marmurieny* sa vo väčšine obcí vykonávalo na Smrtnú nedeľu (dva týždne pred Veľkonočnou nedeľou), alebo Kvetnú nedeľu.

Špecifiká Turca

V Turci sa večer pred *Nedeľou – Laetare* (3 týždne pred Veľkonočnou nedeľou) zišli dievčatá v dome, kde sa stretávali na priadky a zo slamy, drevených palíc a častí odevu, ktoré každá z nich doniesla, vyrobili *Murienu*. Na druhý deň hneď na *svitaní* niesli *Murienu* po dedine a spievali.

Písala Murienu do Podhradía listy, do Podhradía listy.

Žeby jej mládenci na veselia prišli, na veselia prišli.

Písala Murienu, podhradským zemanom, podhradským zemanom.

*Žeby varievali buchty zo semeňom, buchty zo semeňom.
Písala Murienu podhradským dievčencom, podhradským dievčencom.
By sa vydávali za starých mládencov, za starých mládencov.
Murienu, Murienu, kde si prebývala, kde si prebývala.
Na tom nižnom konci, v muruvanom domci, v muruvanom domci.
Čo si tam robila mlieko som mútila, mlieko som mútila.
A kde je to mlieko, vrany ho vypili, vrany ho vypili.
A kde sú tie vrany, na suchom konári, na suchom konári.
A kde je ten konár, chlapci ho zoťali, chlapci ho zoťali.
A kde sú tí chlapci, na vojnu ich vzali, na vojnu ich vzali....*

S Murienu prešli spevom po dedine. Za dedinou vyzliekli súčasti odevu (zo slamy sa snažili odšklbnúť *pod husy na zárody*) a slamenú figurínu hodili do rieky (niekedy ju zapálili). *Keď nebol potok, tak ju roztrhali*, aby takto vyhnali zimu – smrť, choroby a všetko zlé.

Zaujímavosťou, zaznamenanou len v Turci v obci Podhradie, bolo *vynášanie nočnej Murieny*. Večer pred samotným vynášaním dennej Murieny sa staršie dievčatá stretli v jednom z domov a spolu s gazdom, ktorý bol ich ochrancom a sprevádzal ich dedinou, chodili s nočnou Murienu po dedine.

Po vyhnaní zimy – utopení Murieny sa skupinka mladších dievčat vybrala po dedine s Letkom. Bola to malá jedlička ozdobená stuhami. Jedno z dievčat bolo oblečené ako nevesta a predstavovalo kráľovnú, iné nieslo košík na výslužku. Keď chodili po dedine, spievali na nápev veľkonočnej cirkevnej piesne tento text:

*Máme my pani kráľovnú, vzali jej muža na vojnu
dajte jej vajíčko lebo dve, veď vám to máličko odbudne
a našej pani kráľovnej do košíčka pribudne.*

Keď prišli ku domu zavinšovali:

*Neopúšťajte našu pani kráľovnú,
vzali jej muža na vojnu,
nemá sa ako živiť,
musí po dobrých ľuďoch chodiť....*

Za vinšovanie dostali od gazdinej haliere a vajíčka. Prinesenie letka znamenalo privítanie všetkého nového – pozitívneho, jari – pučanie stromov, mláďatká, zrodenie nového života (v pohanskom období aj začiatok roka).

Otázky na záver:

1. Ktorým dňom sa začína jar?
2. Kedy sa v Turci vynášala Murienu?
3. V čo verili, keď vyniesli Murienu?
4. Čo sa stalo s Murienu, keď dievčatá prešli dedinou?
5. Čo prinášali mladšie dievčatá, keď tie staršie vyniesli Murienu?
6. V čo verili, keď priniesli do dediny Letko?

Zdroje:

Horváthová, E.: *Rok vo zvykoch nášho ľudu*. Bratislava: Tatran, 1986, ISBN 61 – 794 – 86

Pančuhová, E., Mintálová, Z. a kol.: *Z ľudovej kultúry Turca*. Martin: Matica slovenská, 2004, ISBN 80 – 7090 – 760 – 6

Strídžie dni

(pracovný list)

Dokážeš vylúšiť tajničku? Správne pomenuj predmety alebo osoby na obrázkoch a odpoveď vpiš do prázdnych políček.

6.

3.

4.

5.

11.

1.

9.

13.

14.

2.

12.

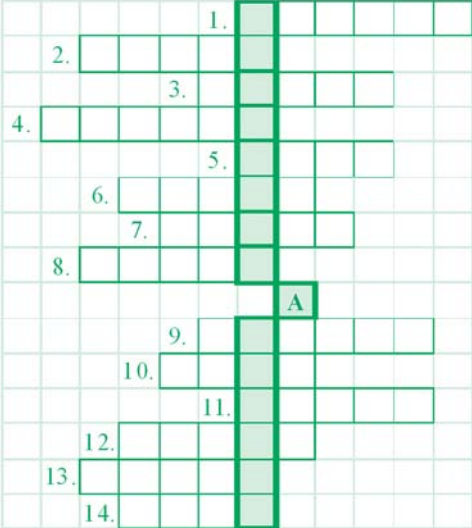
10.

7.

8.

Odpovedz...

1. Ktorý bol prvý zo strídžích dní (25.novembra)?
2. Čím sa ľudia na Katarínu chránili pred strigami?
3. Aby zabránili tomu, že príde do domu prvá žena, posielali do domácnosti ako prvých chlapcov a potom už mohol prísť ktokoľvek. Tento zvyk volali
4. Na Ondreja sa chlapi báli ísť do hory. Prečo?
5. V deň Ondreja vykonávali dievčence rôzne lúbostné čary. Jedným z takýchto zvykov bolo *liatie* olova.
Cez čo sa lialo roztopené olovo?
6. Nakresli, čo ťa zaujalo na týchto dňoch.

Riešenie a odpovede:

			1.	K	L	O	B	Ú	K	
2.	Š	A	T	K	A					
			3.	S	T	R	O	M		
4.	B	Á	B	I	K	A				
					5.	R	Y	B	A	
		6.	K	O	M	Í	N			
			7.	K	O	N	Í	K		
8.	S	T	U	H	A					
						A				
			9.	K	O	L	E	S	O	
		10.	O	K	N	O				
					11.	D	R	E	V	O
	12.	D	V	E	R	E				
13.	K	L	Ú	Č	E					
	14.	K	R	O	J					

1. Katarína
2. cesnakom – robili križ na dvere
3. chodenie za chlapa
4. môže ho privaliť drevo – báli sa, že sa môže stať nešťastie
5. cez ucho kľúča – ten mal byť ukradnutý z domu, kde mali Ondreja

Strídžie dni

(pracovní list)

Pozorne si prezri túto tabuľku. Na jej základe sa pokús doplniť správne písmenká do zvyšných tabuliek. Aké sú to mená?

[illegible]

1. Ktorý bol ďalší zo strídžich dní?
2. V Turci si dievčatá priniesli domov vetvičky, ktoré polievali vodou, ktorú doniesli v ústach z potoka. Vieš, ako sa tieto vetvičky volali?
3. Zapamätal si si, v ktorých obciach v Turci sa stretávame s najstašími mikulášskymi obchôdzkami?
 - a) Belá, Blatnica
 - b) Turč. Kľačany, Dražkovce
 - c) Košťany nad Turcom, Mošovce
4. Dievčatá, ktoré chodili 13. decembra po domoch v bielych plachtách so zamúčenou tvárou a ometali pribytok, boli
5. V tento deň natierali dvere cesnakom v tvare, aby ochránili pribytok pred strigami a zlými vplyvmi.
6. V tento deň si začali mládenci vyrábať takzvaný *lucijný stolček*, aby mohli na polnočnej omši odhaliť, ktoré ženy v dedine boli strigy.
 - a) Z koľkých druhov dreva bol vyrobený?
 - b) Tieto ženy ho však spoznali. Ako sa mohol pred nimi na úteku ochrániť?
7. V tieto dni sa nesmeli vykonávať určité činnosti. Ktoré to boli?

8. Nakresli, ako podľa teba vyzerali Lucie.

A large empty rectangular box with a thin black border, intended for a drawing or sketch.

Riešenie a odpoveď na otázky:

											
A	Á	B	C	I	K	L	M	O	R	Š	U

						
B	A	R	B	O	R	A

						
M	I	K	U	L	Á	Š

				
L	U	C	I	A

1. Barbora
2. Barborky
3. Košťany nad Turcom, Mošovce
4. Lucie
5. križa
6. z deviatich druhov dreva bez jedného klinca / mak (ihly)
7. šitť, priasť, nič z domu požičiavať, chodiť do hory

Fašiangy

(pracovný list)

Dokážeš správne priradiť činnosť k obrázku?

prijímanie za mládenca

pečenie fánok

fašiangový sprievod

fašiangové masky

pochovávanie basy

priadky

Odpovedz...

1. Kedy sa začínajú fašiangy?
2. Kedy mohli ženy začať tkať? Keď ukončili
 - a. pradenie
 - b. vyšívanie
 - c. pečenie
3. Akým spôsobom sa získavali potraviny, ktoré boli potrebné na prípravu fašiangovej hostiny?
4. Aké masky sa tradične vyskytovali vo fašiangových obchôdkach?
5. Spomenieš si, aké hry sa hrávali na priadkach?
6. V utorok večer pred Škaredou/Popolcovou stredou v závere fašiangovej zábavy o polnoci symbolicky pochovali

Riešenie a správne odpovede:

priadky

prijímanie za mládenca

pečenie fánok

fašiangový sprievod

fašiangové masky

pochovávanie basy

1. po Troch kráľoch
2. a) pradenie
3. fašiangovou obchôdzkou po dedine / fašiangový sprievod
4. ženich a nevesta, cigánky, slamenár, čert, medveď, kôň
5. Na zálohy, Na susedu, Na blšku, Stojím na plti,...
6. basu

Jarné zvykoslovie

(pracovný list)

Usporiadaj písmenká a zistiš, ako sa volala figurína ženy, ktorú na konci zimy vyniesli z dediny, aby ju hodili do potoka a zapálili.

I	M	E	U	N	R	A

Odpovedz...

1. Ako sa volala nedeľa, počas ktorej sa v Turci vynášala Muriena?
2. Aký význam malo vynášanie Murieny?
3. Spomenieš si na turčiansku zaujímavosť, ktorá sa spája s vynášaním Murieny?
4. Čo priniesli mladšie dievčatá do dediny ako symbol jari znovuzrodenia, nového života?

Riešenie a správne odpovede:

M	U	R	I	E	N	A
---	---	---	---	---	---	---

1. Letáre (správne napísané Laetare)
2. snaha vyhnúť z obce nebezpečné choroby, smrť, vypudíť negatívne sily z chotára, ktoré zdržiavali rast vegetácie, urýchliť odchod samotnej zimy.
3. nočná Murieta
4. Letko

2. ROČNÍK

2 Obsah predmetu

Regionálna výchova vedie žiakov k vzťahu a úcte k človeku, obci, mestu i vlasti. V druhom ročníku sa rozvíjajú už známe témy z 1. ročníka (zvyky a tradície), no hlavným obsahom sú osobité a známe miesta, ktorými sa môže daný región pýšiť. Je dôležité viesť žiakov k tomu, aby poznali to, čo im je najbližšie. Z obsahovej stránky sa teda venujeme nasledovným celkom:

- Národné parky Malá Fatra, Veľká Fatra,
- Chránené areály – Kláštorské lúky, jazierko v Jazernici, Ivančinské močiare,
- Vodná nádrž Turček,
- Minerálne pramene,
- Meandre Turca, pramene podzemnej vody v Necpaloch,
- Fauna a flóra (kvetena) Veľkej a Malej Fatry,
- Gaderská dolina,
- turčianske chaty

Turiec je nesmierne bohatý na vzácne a obdivuhodné miesta, preto bolo ťažké vybrať tých pár, ktorým sa možno venovať počas školského roka.

2. 1 Základné pojmy

- Národný park **Malá Fatra** ohraničuje Turčiansku kotlinu zo severnej a západnej strany. Hlboké riečne údolie Váhu ju rozdeľuje na dve časti – lúčanskú a krivánsku. Okrem viacerých známych vrcholov tu možno nájsť tiesňavy, bralá a skalné miesta. Jednou z rarít v turčianskej časti Malej Fatry je Šútovský vodopád. Jeho vody, prameniace v Mojžišových prameňoch, padajú z výšky 38 metrov. Malá Fatra je domovom pre tisíce rastlinných druhov, vyše 30 druhov cicavcov, 120 druhov vtákov a vyše tisíc druhov hmyzu.
- Národný park **Veľká Fatra** patrí medzi najmladšie na Slovensku a ohraničuje Turčiansku kotlinu z východnej strany. Ústredný hrebeň Veľkej Fatry má hôľny charakter, a preto patrí k najhodnotnejším hrebeňovým túram u nás. Často vyhľadávané sú aj doliny Veľkej Fatry na turčianskej strane – Belianska, Necpalská, Blatnická a Gaderská. Z necelej stovky chránených rastlinných druhov Slovenska vyše 50 rastie vo Veľkej Fatre. (Podolák, 2003)
- Blízko Socoviec sa rozprestierajú **Kláštorské lúky**, vzácna botanická lokalita s výskytom vlhkomilných spoločenstiev a viacerých zriedkavých druhov rastlín a živočíchov. Toto územie zároveň predstavuje významnú migračnú lokalitu sťahovavého vtáctva. Rieka Turiec je na dlhom úseku charakteristická vytváraním nespočetných **meandrov**. Prírodná rezervácia chráni najcennejší regulovaný úsek meandrujúceho toku a zvyšky vlhkomilných rastlinných spoločenstiev. Na brehu sa miestami zachovali porasty jelši a vrb, na nive rieky sa nachádzajú cenné zamokrené lúky. (Podolák, 2003)
- Medzi *chránené areály* horného Turca patrí **Jazernické jazierko**. Je typické zachovaným slatinným brehovým porastom. Ide o najvýznamnejšie pramenné jazero v rovinatom území Turčianskej kotliny. (Podolák, 2003)

- V hornej oblasti medzi Turčekom a Kremnicou sa nachádza unikátna technická pamiatka – turčeský vodovod. Nazývali ho aj Gróbnia a v čase svojho vzniku patril k najmodernejším a najdômyselnejším banským technologickým zariadeniam. Zariadenie slúžilo na privádzanie úžitkovej vody do banských, úpravnických a hutných závodov v Kremnici. Vznikol v prvej polovici 15. storočia. Po viacnásobnom predĺžení meral takmer 22 km. Turčeský vodovod v miernom sklone prekonáva spád asi 50 metrov. (MY,2008)
- Na Slovensku vyvierajú približne tisíc **minerálnych prameňov**, z toho v turčianskej kotline je ich asi 30. Najznámejšie z nich sú termálne pramene v Turčianskych Tepliciach, kde sa kúpeľníctvo začalo rozvíjať už v 16. storočí. Niektoré z nich sú prirodzené, iné navŕtané. Ďalšie minerálne pramene sa nachádzajú v Mošovciach, Budiši, Martine, Dubovom, Kaľamenovej, Podhradí, Socovciach, Slovenskom Pravne, Turčianskej Štiavničke, Necpaloch a Slovanoch. V súčasnosti sa plnia do fliaš tri turčianske minerálky – Budiš, Fatra a Kláštorňa. (MY,2008)
- Najvýznamnejší **vodný zdroj** Turca je prameň v lokalite **Necpaly** – Lazce, ktorý je krasového pôvodu a svojou výdatnosťou 280 a 1100 litrov za sekundu patrí medzi najväčšie pramene svojho druhu v strednej Európe. Krištáľovočistá voda z prameňa prúdi do zbernej nádrže priamo zo skaly. Ide o významný a vysoko kvalitný zdroj pitnej vody pre Martin a okolie. Pitná voda z necpalského prameňa sa začala využívať v roku 1959, vodovod z tohto zdroja vyústil v Martine v roku 1973 a výstavbu celého skupinového vodovodu ukončili v roku 1980. (MY,2008)
- **Gaderská dolina** leží v národnom parku Veľká Fatra. Úbočia Gadera sú známe pre svoje skalné miesta – okná, borovice rastúce na skalách a kamenistých zrázoch. Turistické chodníčky vedú z doliny až na Tlstú, odtiaľ na Ostrú nad Blatnickou dolinou. Gaderská dolina je dlhá 18 km a ponúka mnoho vzácnych prírodných útvarov a zákutí, ako zrúcaniny Blatnického hradu, Čertovu bránu či 7 jaskýň, z ktorých prístupná i najväčšia je Mažarná. V nej sa našli okrem kostry jaskynného medveda aj stopy pravekého osídlenia – hrob z konca mladšej doby kamennej s pamiatkami tzv. kultúry s kanelovanou keramikou. V jej najzadnejšej časti sa ukrývajú malé jazierka a pozoruhodná kvapľová výzdoba – stalagnáty. (Muntág,2005)

2. 2 Ukážka štandardov predmetu regionálna výchova pre II. ročník

NOVEMBER Minerálne pramene ■ <i>Fatra</i> ■ <i>Kláštorná</i> ■ <i>Budiš</i>	■ Výtvarná výchova ■ Prírodoveda ■ Vlastiveda ■ Enviromentálna výchova ■ Osobnostný a sociálny rozvoj ■ Tvorba projektu a prezentačné zručnosti	Žiak dokáže ■ pochopiť význam a zmysel 30 minerálnych prameňov (Kaľamenová, Abramová, Budiš, Polerieka, Mädokýš, Martin a iné), z ktorých sa zachytávajú a plnia len 3 pramene známe pod názvom „Fatra“ , Žiak pozná ■ minerálne pramene – Fatra, Kláštorná, Budiš Žiak preukáže schopnosť ■ vyrobiť malú upútavku o našich turčianskych žriedlach	Žiak ■ oboznámil sa s minerálnymi prameňmi Turca a urobil ochutnávku jednotlivých prameňov ■ odprezentoval výsledky svojej práce
DECEMBER Vianoce v Turci	■ Výtvarná výchova ■ Hudobná výchova ■ Prírodoveda ■ Vlastiveda ■ Etická výchova ■ Tvorba projektu a prezentačné zručnosti ■ Multikultúrna výchova	Žiak má ■ poznať a charakterizovať pojmy Vianoc na dedine ■ identifikovať kresťanské Vianoce a ich základné znaky Žiak dokáže ■ na konkrétnom príklade vysvetliť svoje vnímanie významu času Žiak dokáže ■ vytvoriť vianočnú ozdobu Žiak pozná ■ receptúry vianočných koláčov	Žiak ■ porozprával o zvykoch na dedine v čase Vianoc ■ dokázal upiecť vianočné pečivo ■ dokázal vyrobiť vianočné ozdoby na stromček, prípadne dekoráciu

2. 3 Metodické inšpirácie

2. 3. 1 Šútovský vodopád

Vzdelávacia oblasť	Umenie a kultúra
Tematický okruh	Národné parky Malá Fatra, Veľká Fatra
Téma	Šútovský vodopád
Ciele	■ poznať dôvody, prečo vznikli národné parky ■ zorientovať sa na turistickej mape ■ vymenovať aspoň po 2 rastliny a živočíchy Šútovskej doliny ■ poznať Šútovský vodopád
Rozvíjané kľúčové kompetencie	■ komunikačná kompetencia: žiak diskutuje o danej téme, vyjadruje svoj názor jasne a zrozumiteľne, aktívnym počúvaním si rozširuje svoje predstavy a poznatky ■ kompetencia k učeniu: vyhľadáva a kombinuje informácie z rôznych zdrojov, využíva poznatky z iných predmetov (prírodoveda, hudobná výchova), efektívne využíva získané informácie v procese učenia, v tvorivých činnostiach a v praktickom živote ■ kompetencie k riešeniu problémov: žiak vyhľadáva informácie k riešeniu problému, hľadá ich zhodné, podobné a odlišné znaky, žiak si vytvára vlastný názor na problémové situácie a je schopný ho prezentovať ■ kompetencia sociálna a personálna: žiak vie spolupracovať v skupine, pozná svoju rolu v skupine, spoluplytvára a dodržiava dohodnuté pravidlá práce
Časová náročnosť	2 hodiny (priama vyučvací činnosť) 4 hodiny (exkurzia)
Pomôcky	dostupná literatúra (pozri zdroje), počítač s pripojením na internet, turistická mapa, pracovný list
Kľúčové slová	národný park, Šútovská dolina, vodopád
Integrácia prierezových tém	Environmentálna výchova, Osobnostný a sociálny rozvoj
Medzipredmetové vzťahy	Prírodoveda, Hudobná výchova., Výtvarná výchova
Metódy a stratégie vyučovania	problémové vyučovanie, kooperatívne vyučovanie ■ brainstorming: Čo ti napadne pri slovách ochrana prírody? ■ motivačné otázky: Chodievaš do parku? Vieš, čo je to národný park? ■ riadený rozhovor ■ diskusia ■ práca s textom ■ praktická činnosť – kresba

Zdroje:

- MY Sedem divov Turca. Martin: Petitpress, 2008
- Vavrik, B. a kol.: *Turiec – Turistický sprievodca*. Bratislava: Šport, slovenské telovýchovné vydavateľstvo, 1986
- Podolák, P.: *Turiec – turistický sprievodca*. Bratislava: Dajama, 2003
- <http://www.sutovo.sk>

Aktivity

Parky trochu inak

- **postup:** Začneme motivačnými otázkami: *Chodieváš do parku? Aké parky poznáš? Na čo slúžia rôzne druhy parkov?* (aupark – nakupovanie, aquapark – kúpanie, snowpark – lyžovanie, detský park – hry, lesopark – prechádzky,...) *Vieš, čo je to národný park?*
Nasleduje výklad učiteľa o národných parkoch, zvlášť sa venujeme národným parkom Malá a Veľká Fatra. Učiteľ používa pri výklade mapu.
V ďalšej časti hodiny sa môže využiť brainstormingová aktivita – *Čo ti napadne pri slovách ochrana prírody?*
Žiaci postupne hovoria a zapisujú svoje nápady na tabuľu. Pod vedením učiteľa sa spoločne snažia roztriediť jednotlivé zápisy do skupín: ochrana rastlín, ochrana živočíchov, ochrana prostredia
- **cieľ:** spoznať rôzne typy ochrany prírody, oboznámiť sa s národnými parkami Veľká a Malá Fatra

Jeden z divov Turca

- **postup:** Žiaci si na začiatku vypočujú zvukovú ukážku – zvuk vodopádu (nevedia, čo počujú). Potom majú hádať, aký zvuk to bol. Ak sa žiakom nedarí, učiteľ sa ich snaží naviesť na správnu odpoveď.
Nasleduje riadený rozhovor učiteľa so žiakmi o Šútovskej doline, v ktorej sa nachádza známy vodopád.. Učiteľ má pripravené obrázky zvierat a rastlín, náučného chodníka, doplňujúce podané informácie o doline.
Žiaci vo dvojiciach majú za úlohu vyhľadať na internete obrázky Šútovského vodopádu a zistiť, aký je vysoký.
- **cieľ:** poznať Šútovský vodopád, vedieť vyhľadať na internete danú informáciu alebo obrázok

Exkurzia

O vodopáde

- **postup:** Začneme hrou na vodopád. Žiaci v menších skupinách (po troch – štyroch) sa snažia vlastnými zvukmi alebo „hrou na telo“ znázorniť zvuk vodopádu, postupne od jeho začiatku až po dopad vody do jazierka. Žiaci využívajú postupne najtichšie zvuky (šúchanie dlaní o seba, lúskanie prstami), zvuky hlasnejšie („mušličky potlesk“, tleskanie, udieranie rukami do stehien) až nakoniec hlasné zvuky (dupanie, skákanie na mieste)
Nasleduje spoločné vypracovanie pracovného listu k danej téme. Na záver si môžu žiaci individuálne nakresliť vodopád tak, ako si ho pamätajú.
- **cieľ:** zopakovať a utvrdiť získané poznatky

ŠÚTOVSKÝ VODOPÁD

Pracovný list č.1

1. Napiš, ako sa volá zvieratko na obrázku, ktoré sme stretli počas návštevy vodopádu.

2. V akom národnom parku sa nachádza Šútovský vodopád?

3. Nakresli aspoň 3 piktogramy (a vysvetli ich), s ktorými sme sa zoznámili na informačnej tabuli pred vstupom do národného parku. Ak si na ne nespomínaš, napiš ako sa máme správať v národnom parku.

4. Napiš, čo sa ťa najviac zaujalo počas návštevy Šútovského vodopádu.

2. 3. 2 Fatra, Kláštorná, Budiš

Vzdelávacia oblasť Umenie a kultúra

Tematický okruh Minerálne pramene

Téma **Fatra, Kláštorná, Budiš**

Ciele

- pochopiť význam a zmysel minerálnych prameňov
- vymenovať aspoň 5 miest s minerálnym prameňom v regióne Turiec
- vyhodnotiť ochutnávku 3 prameňov
- vytvoriť upútavku, reklamný slogan na danú minerálku

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- **komunikačná kompetencia:** žiak diskutuje o danej téme, vyjadruje svoj názor jasne a zrozumiteľne, aktívnym počúvaním si rozširuje svoje predstavy a poznatky
- **kompetencia k učeniu:** vyhľadáva a kombinuje informácie z rôznych zdrojov, využíva poznatky z iných predmetov (prírodoveda, hudobná výchova), efektívne využíva získané informácie v procese učenia, v tvorivých činnostiach a v praktickom živote
- **kompetencie k riešeniu problémov:** žiak vyhľadáva informácie k riešeniu problému, hľadá ich zhodné, podobné a odlišné znaky, žiak si vytvára vlastný názor na problémové situácie a je schopný ho prezentovať
- **kompetencia sociálna a personálna:** žiak vie spolupracovať v skupine, pozná svoju rolu v skupine, spoluplytvára a dodržiava dohodnuté pravidlá práce

Časová náročnosť 1 hodina (priama vyučovacia činnosť)
4 hodiny (exkurzia)

Pomôcky počítač, dataprojektor, prezentácia v PowerPointe: Minerálne pramene Turca, časopisy, nožnice, lepidlá, etikety z minerálok

Kľúčové slová minerálne pramene, Turiec

Integrácia prierezových tém Environmentálna výchova, Osobnostný a sociálny rozvoj, Tvorba projektu a prezentačné schopnosti

Medzipredmetové vzťahy Výtvarná výchova, Prírodoveda, Vlastiveda

Metódy a stratégie vyučovania problémové vyučovanie, kooperatívne vyučovanie

- motivačné otázky
- riadený rozhovor
- statická projekcia: prezentácia v PowerPointe – Minerálne pramene Turca
- praktická činnosť – ochutnávka
- problémová úloha: Vytvor upútavku, reklamný slogan na danú minerálku

Zdroje:

- http://www.sazp.sk/slovak/struktura/ceev/DPZ/pramene/mt/zoznam_mt_okres.html
- http://www.infovek.sk/predmety/chemia/externe/lieciv_bubl/vysledne_prace_liec_bublin/GADER-Martin/BUDISIANKA_mineralna_stolova_voda.doc
- Podolák, P.: *Turiec – turistický sprievodca*. Bratislava: Dajama, 2003

Aktivity

Vieš, čo piješ?

- **postup:** Učiteľ má na začiatok pripravené pre žiakov ochutnávky. Žiaci so zatvorenými očami najprv pijú čistú vodu z vodovodu, potom minerálku. Keď prídu na rozdiel medzi ochutnanými tekutinami, nasleduje učiteľov výklad o minerálnych prameňoch a ich význame pre zdravie človeka. S využitím prezentácie sa žiaci oboznámia s minerálnymi prameňmi Turca. Druhou ochutnávkou pre žiakov bude porovnanie minerálok Fatra, Kláštorňa, Budiš. Každý žiak sa potom vyjadrí, ktorá minerálka mu najviac chutila.
- **cieľ:** pochopiť význam minerálnych prameňov, vymenovať aspoň 5 minerálnych prameňov v regióne Turiec, vyhodnotiť ochutnávku minerálok

Pútavá reklama

- **postup:** Žiaci vo dvojiciach tvoria slogan a obrázkovú reklamu na danú minerálku. Využívajú obrázky z časopisov alebo etikety z minerálok, vystrihnuté písmená. Svoje práce potom prezentujú pred celou triedou.
- **cieľ:** vytvoriť reklamný slogan, vedieť prezentovať svoju prácu

Exkurzia

2. 3. 3 Vodná nádrž Turček

Vzdelávacia oblasť	Umenie a kultúra
Tematický okruh	Chránené areály
Téma	Vodná nádrž Turček
Ciele	■ pochopiť, čo je to močiar, lúka, jazierko, vodná nádrž ■ vysvetliť význam vzniku vodnej nádrže, jej výhody i riziká ■ zdôvodniť význam ochrany prírody ■ spoznať vodnú nádrž Turček
Rozvíjané kľúčové kompetencie	■ komunikačná kompetencia: žiak diskutuje o danej téme, vyjadruje svoj názor jasne a zrozumiteľne, aktívnym počúvaním si rozširuje svoje predstavy a poznatky ■ kompetencia k učeniu: vyhľadáva a kombinuje informácie z rôznych zdrojov, využíva poznatky z iných predmetov (prírodoveda, hudobná výchova), efektívne využíva získané informácie v procese učenia, v tvorivých činnostiach a v praktickom živote ■ kompetencie k riešeniu problémov: žiak vyhľadáva informácie k riešeniu problému, hľadá ich zhodné, podobné a odlišné znaky, žiak si vytvára vlastný názor na problémové situácie a je schopný ho prezentovať ■ kompetencia sociálna a personálna: žiak vie spolupracovať v skupine, pozná svoju rolu v skupine, spoluplytvára a dodržiava dohodnuté pravidlá práce
Časová náročnosť	2 hodina (priama vyučovacia činnosť) 4 hodiny (exkurzia)
Pomôcky	dostupná literatúra (pozri zdroje), počítač s pripojením na internet, turistická mapa, kocky, kartóny, vanička s vodou, pracovný list/kvíz
Kľúčové slová	vodná nádrž, Turček, Turiec
Integrácia prierezových tém	Environmentálna výchova, Osobnostný a sociálny rozvoj
Medzipredmetové vzťahy	Výtvarná výchova, Prírodoveda
Metódy a stratégie vyučovania	problémové vyučovanie, kooperatívne vyučovanie ■ motivačné otázky ■ riadený rozhovor ■ práca s textom ■ problémová úloha: Vytvor „model“ vodnej nádrže

Zdroje:

- <http://www.soler.sk/kremnica-a-okolie/prirodne-zaujímavosti/turcek-vodna-nadrz.html>
- Podolák, P.: *Turieč – turistický sprievodca*. Bratislava: Dajama, 2003

Aktivity

Čo skrýva obrázok?

- **postup:** Učiteľ má pripravenú fotografiu vodnej nádrže Turček, ktorú ale neukáže celú. Je zakrytá väčším čiernym papierom s malým otvorom, ktorý učiteľ postupne posúva po fotke. Úlohou žiakov je uhádnuť, čo je na obrázku. Nasleduje výklad učiteľa o vzniku a význame vodnej nádrže, pri ktorom používa dostupnú literatúru a obrázky.
Nasleduje problémová úloha pre žiakov- zistiť výšku, dĺžku a plochu vodnej nádrže Turček, pomocou práce s internetom.
- **cieľ:** pochopiť, na čo slúži vodná nádrž, spoznať vodnú nádrž Turček, vedieť vyhľadať na internete danú informáciu alebo obrázok

Každodenné využitie

- **postup:** Začneme brainstormingovou aktivitou. Žiaci postupne zapisujú na tabuľu svoje nápady na danú otázku: *Ako využívame v domácnosti vodu zabezpečenú prostredníctvom vodnej nádrže?* Nasleduje riadený rozhovor učiteľa so žiakmi o daných zápisoch. Učiteľ sa môže tiež opýtať žiakov na možné riziko v oblasti blízko vodnej nádrže.
- **cieľ:** uvedomiť si význam vodných nádrží pre každodenné využívanie vody v domácnosti

Exkurzia

Model vodnej nádrže

- **postup:** Žiaci sa v skupinách pokúsia vytvoriť model vodnej nádrže. Môžu využiť rôzne materiály, napr.: kocky – schody, kartóny, krabice – betónové tesnenie, vanička, nádoby s vodou – nádrž. Nakoniec si žiaci vypracujú pracovný list/kvíz o vodnej nádrži Turček.
- **cieľ:** zopakovanie a utvrdenie získaných poznatkov

VODNÁ NÁDRŽ TURČEK

Pracovný list č. 2

1. Akú plochu zaberá vodná nádrž Turček?
 - a) 60 ha
 - b) 50 ha
 - c) 54 ha
2. Vodná nádrž Turček je vybudovaná na sútoku riek Turiec a:
 - a) Ružová
 - b) Modrá
 - c) Biela
3. Hrádza vodnej nádrže je vysoká:
 - a) 50 metrov
 - b) 59 metrov
 - c) 40 metrov
4. Ktorý vták žije v blízkosti vodnej nádrže Turček?
 - a) drozd
 - b) bocian
 - c) volavka
5. Ktoré zviera dokazuje čistotu vody v Turčeku?
 - a) slimák
 - b) rak
 - c) vážka

2. 3. 4 Gaderská dolina

Vzdelávacia oblasť	Umenie a kultúra
Tematický okruh	Gaderská dolina
Téma	Gaderská dolina

Ciele

- poznať a charakterizovať pojmy prírodná rezervácia, kras, lesné spoločenstvo, jaskyňa
- oboznámiť sa so vzácnou kvetenou a vzácnym výskytom živočíchov v Gaderi
- zorientovať sa na turistickej mape
- spoznať Gaderskú dolinu

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- **komunikačná kompetencia:** žiak diskutuje o danej téme, vyjadruje svoj názor jasne a zrozumiteľne, aktívnym počúvaním si rozširuje svoje predstavy a poznatky
- **kompetencia k učeniu:** vyhľadáva a kombinuje informácie z rôznych zdrojov, využíva poznatky z iných predmetov (prírodoveda, hudobná výchova), efektívne využíva získané informácie v procese učenia, v tvorivých činnostiach a v praktickom živote
- **kompetencie k riešeniu problémov:** žiak vyhľadáva informácie k riešeniu problému, hľadá ich zhodné, podobné a odlišné znaky, žiak si vytvára vlastný názor na problémové situácie a je schopný ho prezentovať
- **kompetencia sociálna a personálna:** žiak vie spolupracovať v skupine, pozná svoju rolu v skupine, spolupráva a dodržiava dohodnuté pravidlá práce

Časová náročnosť	2 hodina (priama vyučovací činnosť) 4 hodiny (exkurzia)
Pomôcky	dostupná literatúra (pozri zdroje), počítač s pripojením na internet, turistická mapa,
Kľúčové slová	dolina, Gader, jaskyňa
Integrácia prierezových tém	Environmentálna výchova, Multikultúrna výchova
Medzipredmetové vzťahy	Výtvarná výchova, Prírodoveda, Vlastiveda
Metódy a stratégie vyučovania	problémové vyučovanie, kooperatívne vyučovanie ■ motivačné otázky ■ riadený rozhovor ■ práca s textom ■ problémové úlohy ■ diskusia

Zdroje:

- <http://www.blatnica.sk/obec-blaticna/okolie/gaderska-dolina.html>
- <http://www.gaderskadolina.sk/>
- http://sk.wikipedia.org/wiki/Gadersk%C3%A1_dolina
- Muntág, S. a kol.: *Turiec – farebné srdce Slovenska*. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej, 2005

Aktivity

Skrytý názov

- **postup:** Začiatok hodiny tvorí tajnička, ktorú má učiteľ pripravenú pre žiakov. Keď je tajnička vyplnená, učiteľ sa spýta žiakov, či boli niekedy v Gaderskej doline, či vedia, kde to je?
Nasleduje problémová úloha pre žiakov: nájsť základné informácie o Gaderskej doline na internete: aká dlhá je dolina, v ktorom pohorí sa nachádza, aké zaujímavosti tam ľudia môžu nájsť.
- **cieľ:** oboznámiť sa s Gaderskou dolinou, vedieť vyhľadať na internete danú informáciu alebo obrázok

Obrázkové značenie

- **postup:** učiteľ má pripravené obrázky zákazových piktogramov v lese. Žiaci v dvojiciach alebo v menších skupinkách píšú vysvetlenia k daným značkám. Úlohou žiakov je neskôr vymyslieť, nakresliť a vysvetliť novú značku správania sa v lese.
- **cieľ:** poznať a charakterizovať pojem prírodná rezervácia, poznať zásady správania sa v lese, vedieť spolupracovať v skupine

Exkurzia

Čo sme videli

- **postup:** Po exkurzii si žiaci vyplnia pracovný list. Môžu nakresliť Blatnický hrad, ktorý videli počas exkurzie, tak, ako si ho pamätajú.
- **cieľ:** zopakovanie a utvrdenie si získaných poznatkov

GADERSKÁ DOLINA

Pracovný list č.3

1. V ktorom pohorí sa nachádza Gaderská dolina?
 - a) Veľká Fatra
 - b) Malá Fatra
 - c) Kremnické vrchy

2. Ako sa volá známa jaskyňa v Gaderskej doline?

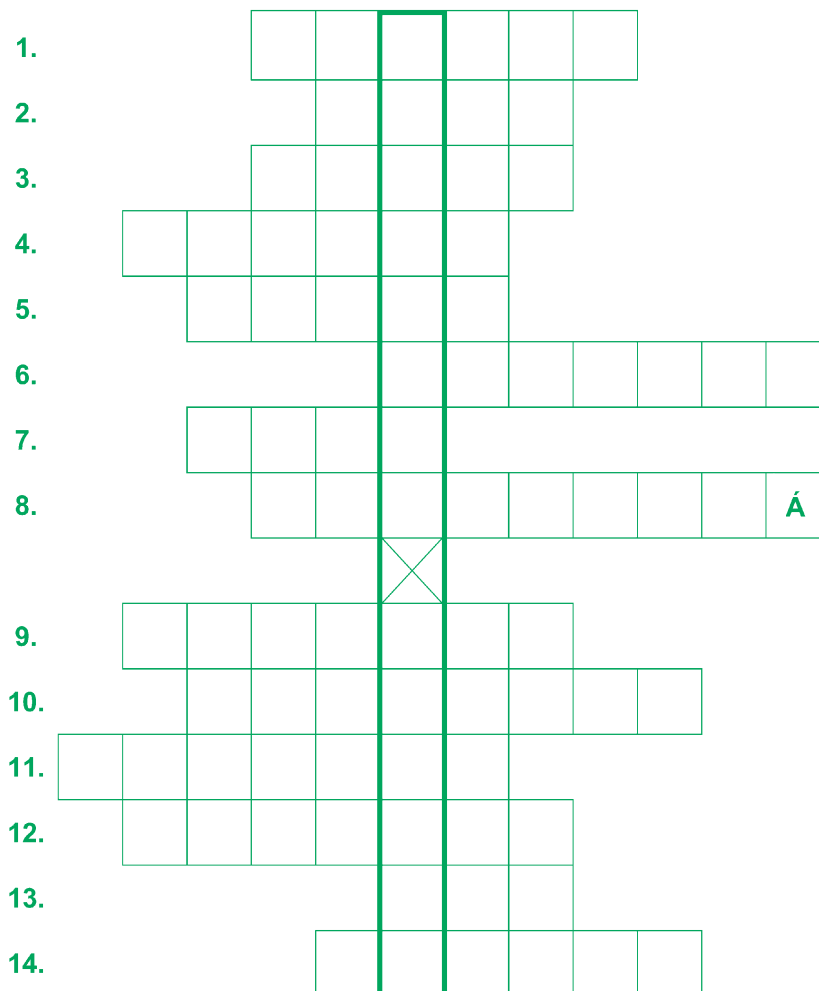
3. V okolí ktorého vrchu v Gaderskej doline je prírodná rezervácia?
 - a) Chudá
 - b) Tučná
 - c) Tlstá

4. Napiš, čo ťa najviac zaujalo počas návštevy Gaderskej doliny.

5. Ktoré vzácne živočíchy žijú v Gaderskej doline?

Tajnička k téme Gaderská dolina

1. Turiec je rieka aj náš (oblasť inak)
2. Pohoria v okolí Martina – Veľká a Fatra
3. Známy minerálny prameň v okolí Martina
4. Vodná nádrž aj dedina s rovnakým názvom
5. Minerálny prameň, ktorý sa plní v Košútoch
6. Múzeum vo voľnej prírode sa nazýva.....
7. Veľká a Malá Fatra sú vyhlásené za národný
8. Kráľovná minerálnych vôd
9. Zákruty na rieke Turiec
10. Najvyšší vodopád Malej Fatry
11. Kde sa nachádza prameň pitnej vody pre Martin
12. Známe kúpeľné mesto Turčianske
13. Sviatky jari nazývame Veľká
14. Metropola Turca

Riešenie:

1.		R	E	G	I	Ó	N	
2.			M	A	L	Á		
3.			B	U	D	I	Š	
4.	T	U	R	Č	E	K		
5.		F	A	T	R	A		
6.				S	K	A	N	Z
7.		P	A	R	K			
8.			K	L	Á	Š	T	O
							R	N
9.		M	E	A	N	D	R	E
10.			Š	Ú	T	O	V	S
							K	Ý
11.	N	E	C	P	A	L	Y	
12.		T	E	P	L	I	C	E
13.					N	O	C	
14.					M	A	R	T
						I	N	

3. ROČNÍK

3 Obsah predmetu

V 3. ročníku je Školský vzdelávací program stanovený takto:

Objavujeme Slovensko – výber historických, kultúrnych pamätihodností Slovenska (hrady, zámky, architektúra). Ďalšou zaujímavou témou sú významné osobnosti rôznych oblastí kultúry a histórie Slovenska.

Tradičná ľudová kultúra – zvyky (týkajúce sa Vianoc, Fašiangov, Veľkej noci), ako spoznávanie základných znakov ľudovej kultúry v Turci. Ďalšou témou je **Tradičná nehmotná kultúra**, ktorá sa zaoberá folklórnymi tradíciami, čiže prejavmi tradičnej ľudovej kultúry, ústne, herné, dramatické spevné a tradície spojené s náboženskými sviatkami a interpretačné umenie (ľudová hudba, piesne, tance, hry.)

Naše hrady už spoločenskú úlohu dávno splnili, prestali ochraňovať hranicu, či bohatstvo hradných pánov. Dnes ale stále strážia vo svojich útrobách tajomstvá, poklady a hodnoty, ktoré dnes len pomaly odhaľujú. Tomu, kto rozumie ich reči, dovoľia nahliadnuť do minulosti, stane sa tak svedkom ich budovania, ale aj dramatickému zániku hradov, vtiahnu ho do vojenských konfliktov i každodenného života našich predkov.

Z obsahovej stránky sa teda venujeme nasledovným celkom :

- Kaštiele Turca – Necpaly
- Mošovce
- Příbovce, Benice, Rakovo
- Sučiansky hrad
- Znievsky hrad
- Blatnický hrad
- Sklabinský hrad

3. 1 Základné pojmy

■ **Necpaly** – od 13.str. patrila zemianskym rodom Necpalských a Justhovcov. Od 16. st. tu pôsobila evanjelická stredná škola, koncom 17. st. tu vyrástol artikulárny kostol. Obec je známa niekoľkými kaštieľmi ako renesančným, franklinovským, dolným a modrým (Muntág, 2005). Nesmieme zabudnúť pripomenúť aj kostol sv. Ladislava, ktorý patrí medzi najstaršie kostoly. Očaria vás jeho vzácne gotické nástenné maľby.

■ **Mošovce** – spomínané v listine kráľa Ondreja II. z roku 1233. Roku 1378 získali od Ľudovíta mestské výsady. Kráľ ich v 16. st. daroval Františkovi Révaiovi. Jeho synovia v obci zriadili školu. Pôsobili tu mnohí významní pedagógovia.(Muntág, 2005). V strede Mošoviec sa vypína révaiovský kaštieľ a za ním sa nachádza anglický park s exotickými drevinami a s révaiovským mauzóleum, v ktorom sídli Múzeum mošovských remesiel. Netreba zabudnúť na múzeum Jána Kollára, známeho básnika.

■ **Příbovce** – stará cestná križovatka s brodom. Za Veľkomoravskej ríše patrili vladkovi Pribovi. Zem vlastnili zemianske rody (Hroznovskovci a Benickovci). Rod Benických prestaval Kostol sv. Šimona a Júdu na kaštieľ v 14. st. Neskôr ho neustále prestavovali a upravovali až do 20.st.

■ **Znievsky hrad** – je najstarší a najvyššie položený hrad v Turci. Dal ho postaviť panovník Belo IV. Hrad plnil ochrannú funkciu. Bol prvým sídlom Turčianskej stolice. V roku 1681 ho vypálili Tóköliovci.

- **Sučiansky hrad** – vznikol v druhej polovici 13. storočia. Postavil ho Mikuláš Balaša, zvolenský župan. Neskôr ho vlastnil Matúš Čák a po jeho smrti sa dostáva naspäť k Balašovcom. Kráľ ho však necháva zbúrať. Obnovili ho až za Juraja Thurzu. Zánik hradu sa spája s menom Mateja Korvína.
- **Blatnický hrad** – postavil v 13. st. Peter z Brezovice. Neskôr sa stal majetkom kráľa. Roku 1540 ho získali Révaiovci, v 17. st. Tőkőliovci. Naposledy ho opravovali v roku 1744. O pár rokov sa stal neobývaný a pustol.
- **Sklabinský hrad** – bol postavený v 13. st. a bol sídlom Turčianskej stolice. V 15. st. bol prestavaný a obnovený. Postarali sa o to Révaiovci. V 17. st. tu postavili aj kaštieľ. V roku 1944 ho Nemci vypálili.

3. 2 Ukážka štandardov predmetu regionálna výchova pre III. ročník

Apríl – 3h Hrady Turca ■ Znievsky hrad Alternativa ■ Veľká noc	■ Prírodoveda ■ Vlastiveda ■ Výtvarná výchova ■ Etická výchova ■ Telesná výchova ■ Osobnostný a sociálny rozvoj ■ Multikultúrna výchova ■ Tvorba projektov a prezentačných zručností	Žiak pozná ■ pojmy ako predok Forgáčovcov, obytná veža, kráľ Belo IV, kumánska princezná Alžbeta, rody Bocskayovcov, Thökölyovcov, Rákócziovcov, premoštráti, kapitan Milikuláš Kostka, prvé slovenské gymnázium, Kostol Sv. Kríža Žiak dokáže ■ definovať pojmy, spájajúce s hradom ako vstupný priestor, obranná bašta, obytné prevádzkové priestory, archív ■ definovať z akých hornin bol hrad postavený (vápenec a dolomity) Žiak preukáže schopnosť ■ zorientovať na turistickú mapu, určiť polohu hradu Žiak pozná ■ význam hlavných sviatkov vlastnej kultúry (Veľkej noci) ■ minimálne jednu tradíciu inonárodnej kultúry Žiak dokáže ■ definovať pojmy, obýčaje, spájajúce sa so zvykmi na dedine ■ zhodnotí produkt symbolizujúci túto tradíciu Žiak preukáže schopnosť ■ vyzdobíť kraslicu	Žiak ■ sa oboznámil s históriou hradu Zniev ako najrozľahlejšieho opevnenia ■ vystúpil na hrad a v ruinách spoznával napr. vstupný priestor do hradu, štvorhrannú vežu ■ pochopil, prečo bol Zniev útočiskom kráľa ■ nakreslil obrázok hradu, tak ako ho videl na kresbe z 18.str. ■ sa zoznámil s povestami z Turca - Biely žrebec ■ pochopil, prečo bolo mestočko pod hradom centrom vzdelanosti ■ podľa záujmu vytvoril projekt o získaných vedomostiach ■ odprezentoval výsledky svojej práce ■ porovnal oslavy Veľkej noci v minulosti a dnes ■ vytvoril Veľkonočné ozdoby, výzdoba kraslic ■ sa oboznámil s výtvarnými technikami zdobenia kraslic ■ odprezentoval ľudovú pieseň s Veľkonočnou tematikou ■ aktívne sa zapojil do simulačných a situačných hier
--	--	---	---

Máj – 4h Hrady Turca ■ Blatnický hrad	■ Prírodoveda ■ Vlastiveda ■ Výtvarná výchova ■ Etická výchova ■ Osobnostný a sociálny rozvoj ■ Multikultúrna výchova ■ Tvorba projektov a prezentačných zručností	Žiak dokáže ■ poznať a charakterizovať pojmy ako Michal Doňč, Peter z Brezovice, Pongráč zo sv. Mikuláša, Révaiovci, ■ oboznámiť sa prečo bol vystavaný hrad (magna via – veľká cesta) ■ definovať pojmy, spájajúce s hradom ako palác, veža prestavaná na baštu, predhradie, bašta, hospodárske budovy, ■ definovať na akých a z akých hornín bol hrad postavený (vápence a dolomity) Žiak pozná ■ polohu Tistej a Mažarnej, Gaderskej doliny ■ nálezisko železného meča - spájajúce sa so starými Slovanmi ■ prvé slovenské listy zo 16.str. Žiak dokáže ■ orientovať sa na turistickej mape, určiť polohu hradu	Žiak ■ spoznal geológiu Gadera ■ sa zoznámil s povestami z Turca - Markova skala ■ pochopil, prečo sa Blatnica stala pýchou Révaiovcov ■ vystúpil na hrad a v ruinách spoznával napr. úzky palác, polkruhové veže, malé nádvorie, uzavreté štvorbokou vežou, predhradie ■ nakreslil obrázok hradu, tak ako ho videl na kresbe zo 17.str. ■ oboznámil sa s legendou O zámke na ústach ■ podľa záujmu vytvoril projekt o získaných vedomostiach
Jún – 3h Hrady Turca ■ Sklabinský hrad	■ Prírodoveda ■ Vlastiveda ■ Výtvarná výchova ■ Etická výchova ■ Telesná výchova ■ Osobnostný a sociálny rozvoj ■ Multikultúrna výchova ■ Tvorba projektov a prezentačných zručností	Žiak dokáže ■ poznať a charakterizovať pojmy ako, premonštránsky kláštor, sídlo župy, Révaiovci, Juraj Jánošík, ■ definovať pojmy, spájajúce s hradom ako homý hrad, pozorovacia veža, kaplnka, dve studne, druhé predhradie, bašty, štvorhenná veža renesančný kaštieľ v tvare písmena L, fašisti ■ oboznámiť sa prečo hrad slúžil ako kráľovský ■ experimentovať so získanými poznatkami ■ definovať na akých horninách bol hrad postavený (vápence)	Žiak ■ vystúpil na hrad a v ruinách spoznával najzachovalejšiu zrúcaninu Turca a snažil sa o prepojenie histórie so súčasnosťou ■ pozoroval veľmi dobre čitateľný pôdorys hradu a kaplnku, na ktorej sa zachovali ostenia gotických, pôvodne lomených okien, zvyšky omietky a na zrúcanine kaštieľa viaceré renesančné architektonické detaily (okná, portál, nábehy rebier) ■ podľa záujmu vytvoril projekt o získaných vedomostiach

3. 3 Metodické inšpirácie

3. 2. 1 Hrad Zniev – Život na hrade i pod hradom

Vzdelávacia oblasť	Človek a spoločnosť
Tematický okruh	Hrady Turca
Téma	Hrad Zniev Život na hrade i pod hradom

Ciele

- poznať niektoré metódy vedeckej práce (samostatné vyhľadávanie informácií v literatúre, overovanie si uvedených faktov v ďalších publikáciách)
- získať praktické zručností, a tým aj zároveň rozvíjať fantáziu a tvorivosť
- oboznámiť sa s históriou hradu Zniev ako najrozľahlejšieho opevnenia

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- **predmetové kompetencie:** žiaci sa naučia pochopiť a pracovať s historickými poznatkami o vlastnom národe, s historickým priestorom, s historickými faktami, udalosťami, javmi a procesmi a ich hodnotiacim posudzovaním
- **komunikačná kompetencia:** žiak diskutuje o danej téme, vyjadruje svoj názor jasne a zrozumiteľne, aktívnym počúvaním si rozširuje svoje predstavy a poznatky
- **kompetencia k učeniu:** vyhľadáva a kombinuje informácie z rôznych zdrojov, využíva poznatky z iných predmetov (vlastiveda, prírodoveda, výtvarná výchova), efektívne využíva získané informácie v procese učenia, v tvorivých činnostiach a v praktickom živote
- **kompetencie k riešeniu problémov:** žiak vyhľadáva informácie k riešeniu problému, hľadá ich zhodné, podobné a odlišné znaky, žiak si vytvára vlastný názor na problémové situácie a je schopný ho prezentovať
- **kompetencia tvorivého myslenia:** patrí sem množstvo nápadov, pružnosť a rôznorodosť myslenia, novosť, neobvyklosť, schopnosť postrehnúť to, čo iní nevidia a napokon schopnosť vypracovania riešenia nejakého problému do podrobnosti
- **kompetencia sociálna a personálna:** žiak vie spolupracovať v skupine, pozná svoju rolu v skupine, spoluvytvára a dodržiava dohodnuté pravidlá práce
- **informačná kompetencia:** vedieť vyhľadať zdroje informácií, kriticky ich zhodnotiť, používať a ovládanie prvých základných skúsenosti s osobným počítačom

Časová náročnosť	2 hodiny (priama vyučovacia činnosť) 4 hodiny (exkurzia)
Pomôcky	encyklopédie, dostupná literatúra (pozri Zdroje), kostýmy, papiere, spotrebný materiál,
Kľúčové slová	spájajúce sa s hradom ako vstupný priestor, obranná bašta, obytné prevádzkové priestory, archív
Medzipredmetové vzťahy	Prírodoveda, Vlastiveda, Výtvarná výchova, Etická výchova, Telesná výchova, Osobnostný a sociálny rozvoj, Multikultúrna výchova, Tvorba projektov a prezentačných zručností

Metódy a stratégie vyučovania	problémové vyučovanie, kooperatívne vyučovanie ■ motivačné otázky ■ riadený rozhovor ■ brainstorming – na tému: <i>Ako a prečo vznikali hrady?</i> ■ práca s textom – kniha <i>Turčianske chotáre</i>, Starý Turiec, Kamenní strážcovia ■ zážitkové metódy ■ skúsenostné metódy ■ výskumné metódy ■ bádateľské metódy ■ heuristické metódy
--------------------------------------	--

Zdroje

Beňko, J.: *Starý Turiec*. Martin: Osveta, 1996.
Junas, J.: *Turčianske chotáre*. Martin: Gradus 1996.
Slámka, M.: *Kamenní strážcovia*. Slovenský skauting, 2003.

Aktivity

1. Hranie rolí

- **postup:** rozdelenie úloh
- **motivácia** (približne 1 vyučovací hodina)

Lavice sa rozdelia v triede tak do priestoru, aby umožňovali prácu 3 skupinám, v triede je pripravené kráľovské kreslo, rozmiestnené sú ilustračné obrázky. Deti sa rozdelia do 3 skupiniek, podľa vlastného záujmu. Každá skupinka si označila pracovisko príslušným nadpisom (kráľovská družina, obrancovia hradu, Tatári, neznámy).

■ činnosti

Žiaci si zahrajú dobový výjav podľa prečítaného úryvku (kráľ prichádza na hrad)

- **obrancovia** – pripraví obranu, stratégiu a vymyslia si zbrane, ktoré použijú

- Zložia slávnostnú báseň na panovníka

- **Tatári** – vymyslia dlhú vetu, príbeh na tému, prečo a z akého dôvodu chcú hrad získať

- **neznámy** – pripraví slávnostnú tabuľu, ktorou sa zbaví nepriateľa

■ cieľ

spoznať prostredníctvom divadelnej dielne život na hrade a v podhradí

■ záver

Na zvuk fanfár kráľovská družina a jednotliví aktéri deja predstavia svoje splnené úlohy

2. Výroba zbraní na obranu hradu

■ druhá časť hodiny

Samotná exkurzia v teréne, výstup na zrúcaniny hradu

■ výstup

Práca s pracovným listom

Evalvácia výstupov priebežné hodnotenie na úrovni učiteľ – žiak, žiak – žiak pri jednotlivých aktivitách na základe vopred stanovených kritérií

Hrad Zniev

(pracovný list)

Pokús sa opísať, ako vznikol hrad. Nezabudni na tých, ktorí hrad postavili.

Spomenieš si, ako sa volal uhorský panovník, ktorý podľa povestí našiel útočisko na hrade?

Pokús sa znázorniť, čo všetko museli obrancovia mať, keď nepriateľ stál pred jeho bránami!

3. 2. 2 Kaštieľ Mošovce

Vzdelávacia oblasť	Umenie a kultúra
Tematický okruh	Kaštiele Turca
Téma	Kaštieľ Mošovce

Ciele

- uviesť, akým spôsobom získavame informácie o minulosti
- vysvetliť pojmy: tzv. pisáreň, anglický park, mauzóleum, Pamätná izba
- získať základy národnej identity a vlastenectva
- zorientovať sa v historickej časti obce Mošovce
- oboznámiť sa s rodinou Révaiovcov, 9 metrov hlbokou studňou, tzv. pisáreň, anglickým park, mauzóleum, pamätnou izba Jána Kollára

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- **predmetové kompetencie:** žiaci sa naučia pochopiť a pracovať s historickými poznatkami o vlastnom národe, s historickým priestorom, s historickými faktami, udalosťami, javmi a procesmi a ich hodnotiacim posudzovaním
- **komunikačná kompetencia:** žiak diskutuje o danej téme, vyjadruje svoj názor jasne a zrozumiteľne, aktívnym počúvaním si rozširuje svoje predstavy a poznatky
- **kompetencia k učeniu:** vyhľadáva a kombinuje informácie z rôznych zdrojov, využíva poznatky z iných predmetov (vlastiveda, prírodoveda, výtvarná výchova), efektívne využíva získané informácie v procese učenia, v tvorivých činnostiach a v praktickom živote
- **kompetencie k riešeniu problémov:** žiak vyhľadáva informácie k riešeniu problému, hľadá ich zhodné, podobné a odlišné znaky, žiak si vytvára vlastný názor na problémové situácie a je schopný ho prezentovať
- **kompetencia tvorivého myslenia:** patrí sem množstvo nápadov, pružnosť a rôznorodosť myslenia, novosť, neobvyklosť, schopnosť postrehnúť to, čo iní nevidia a napokon schopnosť vypracovania riešenia nejakého problému do podrobností
- **kompetencia sociálna a personálna:** žiak vie spolupracovať v skupine, pozná svoju rolu v skupine, spoluvytvára a dodržiava dohodnuté pravidlá práce
- **informačná kompetencia:** vedieť vyhľadať zdroje informácií, kriticky ich zhodnotiť, používať a ovládanie prvých základných skúsenosti s osobným počítačom

Časová náročnosť	6 hodín (priama vyučovacia činnosť)
Pomôcky	encyklopédie, dostupná literatúra (pozri Zdroje), papiere A3, kartičky s názvami objektov, perá, škatuľka,
Kľúčové slová	spájajúce s kaštieľom a životom v dedine Mošovce, múzeum mošovských remesiel, rod Révaiovcov, pamätná izba slovenského básnika a významného mošovského rodáka Jána Kollára

Medzipredmetové vzťahy

Prírodoveda, Vlastiveda, Výtvarná výchova, Etická výchova, Telesná výchova, Osobnostný a sociálny rozvoj, Multikultúrna výchova, Tvorba projektov a prezentačných zručností

Metódy a stratégie vyučovania

problémové vyučovanie, kooperatívne vyučovanie

- motivačné otázky
- riadený rozhovor
- brainstorming – *Ako a prečo vznikali kaštiele?*
- práca s textom – kniha Turčianske chotáre, Starý Turiec, Z turčianskej kuchyne
- zážitkové metódy
- skúsenostné metódy

Zdroje:

www.kamvyrazit.szm.sk/krajza/kastieleakurie/index.phtml

Belák, B.: *Povesti a rozprávky z turčianskej záhradky*. Žilina: Knižné centrum, 2004.

Podolák, P.: *Turiec – turistický sprievodca*. Bratislava: DAJAMA, 2003.

Muntág, S. a kol.: *Turiec farebné srdca Slovenska*. Martin: Matica slovenská, 2005.

Mintalová, Zuberová: *Z turčianskej kuchyne*. Martin: Matica slovenská, 2007.

Franc D. a kol.: *Učení zážitkem a hrou*. Brno: Computer Press, 2007.

Aktivita

Vojna ruží

(dramatická hra, dva rody plnia rôzne úlohy na pozadí každodenného programu. Nikto však na začiatku hry nevie, ku ktorému rodu patrí. Hra sa hrá počas celej exkurzie.)

■ priebeh činnosti

Hráči dostanú na začiatku hry kartičky – hrací preukaz. Väčšina hráčov ho má prázdny a pár z nich má v nich písmenko R – ako priezvisko Révai, a písmenko K ako Komorovci, ktorým patrila Blatnica. Od tejto chvíle plnia obidva rody rôzne úlohy. Okrem toho musia pre svoje úlohy získať do tímu čo najviac nových členov, ktorí majú ešte čistý hrací preukaz. (vytvoríť vlajky jednotlivých rodov)

■ cieľ

Osvojovanie si vedomostí a spôsobilostí, naučiť sa spolupracovať v skupinách

Kde ísť na prechádzku (Mošovský park)

(brainstorming, práca v skupinách, kolorovaná kresba)

■ priebeh činnosti

Deti sedia v kruhu a hádžu si loptičku a spoločne s učiteľkou sa rozprávajú o tom, kde boli na prechádzke, čo uvideli, čo ich najviac zaujalo.

Neskôr si vzájomne očami nájdú dvojicu a spolu na papier vytvoria tušom, voskovým pastelom kresbu na tému: *Čo nám zaujímavé môžu v Mošovciach ukázať, kam nás zoberú na prechádzku?*, po zaschnutí kresby kolorujú.

■ cieľ

Poznať a charakterizovať pojem park, poznať zásady správania sa v parku, vedieť spolupracovať v skupine

Prebúdžanie stromov

(relaxácia, dramatizácia, sebapoznávanie)

■ **priebeh činnosti**

Deti si ľahnú na vankúšiky, prípadne použijú to, čo majú so sebou (vetrovky, batohy...). Učiteľka ich vyzve, aby si predstavili nejaký zaujímavý strom z mošovského parku.

Neskôr im rozpráva príbeh o starom dube: o tom ako ho zasadili, ako rástol a rástol ako pod ním grófká Révaiová rozmýšľala a neskôr tvorila zaľúbené listy. Neskôr tento dub prišiel o niektoré vetvy, ale taktiež sa tam usadili milé rodinky vtákov, ktoré mu dlhé letné dni spríjemňovali príjemnou hudbou.

Po príjemnej relaxácii si deti nájdú svoj strom, objímu ho, pohladia ho, a pošepkajú mu, prečo chcú, aby sa prebudil zo zimného spánku.

■ **cieľ**

Zopakovať a utvrdiť získané poznatky.

Exkurzia

■ **výstup**

Práca s pracovným listom

MOŠOVCE

Pracovný list č.2

Aký bol pôvodný názov obce Mošovce?

.....

Ktorá historická budova je znázornená na obrázku? Čo zaujímavé si o nej pamätáš?

.....
.....
.....
.....
.....

V areáli budovy sa nachádza jeden zaujímavý, ktorý je najväčší v Turci.

Kto ho založil? (Aký známy rod)

Pamätáš si názvy niektorých stromov?

.....
.....

Ako sa volá budova na obrázku a na aký účel sa teraz používa?

.....
.....
.....

S akou slávnou osobnosťou sme sa zoznámili v obci?

.....
.....
.....

Nakresli erb Mošoviec, alebo rodu Révayovcov!

3. 3. 3 Kaštieľ Necpaly

Vzdelávacia oblasť	Umenie a kultúra
Tematický okruh	Kaštiele Turca
Téma	Kaštieľ Necpaly

Ciele

- uviesť, akým spôsobom získavame informácie o minulosti
- oboznámiť sa so zemianskymi rodmi Révaiovcov, Juštovcov, Franklinovcov
- vysvetliť pojmy: tzv.Franklinovský kaštieľ, Dolný kaštieľ, Modrý kaštieľ, Park historických osobností, notariát
- získať základy národnej identity a vlastenectva
- zorientovať sa v historickej časti obce Necpaly
- oboznámiť sa s rodinou Franklinovcov, hroby Franklinovcov, Justhovcov, múzeum obecného notariátu, papiereň, pivovar, elektráreň,

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- **predmetové kompetencie:** žiaci sa naučia pochopiť a pracovať s historickými poznatkami o vlastnom národe, s historickým priestorom, s historickými faktami, udalosťami, javmi a procesmi a ich hodnotiacim posudzovaním
- **komunikačná kompetencia:** žiak diskutuje o danej téme, vyjadruje svoj názor jasne a zrozumiteľne, aktívnym počúvaním si rozširuje svoje predstavy a poznatky
- **kompetencia k učeniu:** vyhľadáva a kombinuje informácie z rôznych zdrojov, využíva poznatky z iných predmetov (vlastiveda, prírodoveda, výtvarná výchova), efektívne využíva získané informácie v procese učenia, v tvorivých činnostiach a v praktickom živote
- **kompetencie k riešeniu problémov:** žiak vyhľadáva informácie k riešeniu problému, hľadá ich zhodné, podobné a odlišné znaky, žiak si vytvára vlastný názor na problémové situácie a je schopný ho prezentovať
- **kompetencia tvorivého myslenia:** patrí sem množstvo nápadov, pružnosť a rôznorodosť myslenia, novosť, neobvyklosť, schopnosť postrehnúť to, čo iní nevidia a napokon schopnosť vypracovania riešenia nejakého problému do podrobností
- **kompetencia sociálna a personálna:** žiak vie spolupracovať v skupine, pozná svoju rolu v skupine, spolupráva a dodržiava dohodnuté pravidlá práce
- **informačná kompetencia:** vedieť vyhľadať zdroje informácií, kriticky ich zhodnotiť, používať a ovládanie prvých základných skúseností s osobným počítačom

Časová náročnosť

4 hodiny (priama vyučovacia činnosť) 4 hodiny (exkurzia)

Pomôcky

encyklopédie, dostupná literatúra (pozri Zdroje), papiere A3, čierny tuš, voskový pastel, transparentné fólie, priesvitné papiere, lepidlo, spotrebný materiál, anilínové, vodové farby, obrázky do textu, kartičky, škatuľka, nožnice, nože na kartón spájajúce s kaštieľom a životom v dedine Necpaly, tzv. Franklinovský kaštieľ, Dolný kaštieľ, Modrý kaštieľ, park historických osobností, notariát múzeum

Kľúčové slová

Metódy a stratégie vyučovania

problémové vyučovanie, kooperatívne vyučovanie

- motivačné otázky
- riadený rozhovor
- brainstorming – *Čo si pamätáš o jednotlivých rodoch v Necpaloch?*
- práca s textom – kniha *Turčianske chotáre*, Starý Turiec, Z turčianskej kuchyne
- zážitkové metódy
- skúsenostné metódy

Zdroje:

Junas, J.: *Turčianske chotáre*. Martin: Gradus 1996.
Lacko, R.: *Necpaly*. Martin: Tlačiarne SNP, 1984.
Belák, B.: *Povesti a rozprávky z turčianskej záhradky*. Žilina: Knižné centrum, 2004.
Podolák, P.: *Turiec – turistický sprievodca*. Bratislava: DAJAMA, 2003.
Muntág, S. a kol.: *Turiec farebné srdca Slovenska*. Martin: Matica slovenská, 2005.
Mintalová, Zuberová: *Z turčianskej kuchyne*. Martin: Matica slovenská, 2007

Aktivity

Kamarát zmizik

■ priebeh činnosti

Prepojenie s ITV (príprava v škole po návšteve Necpál)

Na tabuli je pripravená prezentácia s vetami. Niektoré časti vety však kamarát Zmizík vymizikoval. Deti musia dané prázdne miesta doplniť vhodným obrázkom.

- 1)kaštieľ je najstarším kaštieľom v Necpaloch.
- 2) Kostol, ktorý sa vypína nad Necpalmi, sa volá po svätom Ladislavovi
- 3) Necpaly sú spojené s niektorými slávnymi rodmi, napr.:
- 4) Kaštieľ, v ktorom dlho sídlil detský domov sa volá.....

■ cieľ

Spoznať rôzne zaujímavé miesta v Necpaloch, vedieť prakticky a originálne využiť získané informácie.

Môj tajný sen

■ priebeh činnosti

Na lúke máme rozložené kartičky s miestami, ktoré sme navštívili. Deti postupne po jednom hľadajú kartičky a sadnú si vždy k tej, na ktorej je napísané miesto, alebo objekt, ktorý ich zaujal. Môžu sa na kartičku podpísať a vhodiť ju do pripravenej škatuľky. V triede sa škatuľka otvorí a urobí sa opätovná reflexia k hre. Neskôr môže deti svoj tajný sen aj namaľovať.

■ **cieľ**

Spoznať rôzne zaujímavé miesta v Necpaloch, vedieť prakticky a originálne využiť získané informácie.

Review – diskusia po aktivitách

■ **priebeh činnosti**

Diskutujeme na tému, prečo v niektorých aktivitách mali vysoké aspirácie a prečo v iných nízke. Na základe čoho si na niektoré činnosti trúfajú a prečo si myslia, že niektoré veci nedokážu urobiť.

Vitráž

■ **priebeh činnosti**

Žiaci sa na úvod porozprávajú o pojme vitráž. Neskôr pomocou tvrdšieho papiera a transparentných fólií, vytvoria návrh vlastnej vitráže, ktorú by chceli mať vo svojom kaštieli.

■ **Cieľ**

Oboznámiť sa s pojmami vitráž, architektúra a prakticky využiť vytvorenú vitráž.

Exkurzia

■ **výstup**

Práca s pracovným listom

Necpaly

(pracovný list)

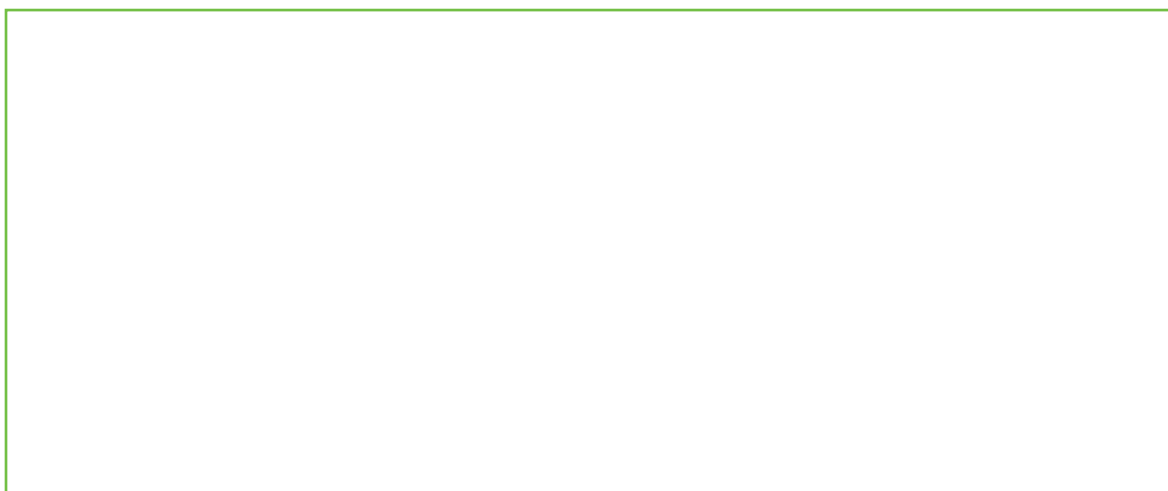

Ktorý necpalský kaštieľ je najstarší? Čo ťa na kaštieli najviac zaujalo? Chcel by si nám o tom porozprávať?

Ako sa volá kaštieľ na obrázku? Ktorý známy rod dal podnet na výstavbu kaštieľa?

Pamätáš sa ešte na slovičko MONOGRAM? (Pokús sa nám nakresliť monogram z Franklinovského kaštieľa!)

PRÍLOHY

Adika

Pracovný list č.2

MOŠOVCE

AKÝ BOL PŮVODNÝ NÁZOV OBCE MOŠOVCE?

Moya - Moja - Majovce - Mošovce (13-15. stv.)

Ktorá historická budova je znázornená na obrázku? Čo zaujímavé si o nej pamätáš?

Kaštieľ Mošovce
v areáli
bola múzeum a
ktorý pisala
nástenky grafky
listy

V areáli budovy sa nachádza jeden zaujímavý park, ktorý je najväčší v Turci.

Kto ho založil? (Aký známy rod)

Rimay

Pamätáš si názvy niektorých stromov?

Čierok, dvojla, loční,
Gaštan, Pinovia

Ako sa volá budova na obrázku a na aký účel sa teraz používa?

Múzeum mošovských
remesiel

NAKRESLI ERB MOŠOVIEC,
ALEBO RODU RĚVAYOVCOV !

S akou slávnou osobnosťou sme sa zoznámili v obci?

9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 20

Nataška Jošková
NECPÁLY

1. Ktorý kaštieľ v Necpaloch patrí medzi najstarší?

Medzi najstaršie kaštiele patrí Franklinovský kaštieľ a

2. Čo ťa na kaštieli zaujalo? Chcel by si nám o tom porozprávať?

Renesančný.
Posledných 20 rokov je neobývaný. Skladovali
tam obilie. Patrí Matici slovenskej.

3. Ako sa volá kaštieľ na obrázku?

Dolný kaštieľ

4. Ktorý známy rod dal podnet na výstavbu
kaštieľa?

Justhorci

5. Pamätáš sa ešte na slovičko MONOGRAM? (Pokús sa nám nakresliť monogram
z Franklinovského kaštieľa!)

Andrej Justhor Necpál

Ukážky vyplnených pracovných listov

Anis

ZÁTURČIE

1. Ako sa volá dnešná mestská časť, v ktorej je kaštieľ postavený?

Záturečie

2. Prečo panovník Bello IV daroval zem svojim služobníkom?

Za pomoc
a za odmenu

5. Nakresli svoj vlastný symbol, ktorý by si rád upevnil na veži!

3. Čo symbolizuje, čo znamená ubúdajúci mesiac a hviezda na veži?

Poravili Turkov

4. Aké písmenko je znázornené na veži?

R

6. Ako sa volal gróf, ktorý dal postaviť kaštieľ?

Rívaľ František

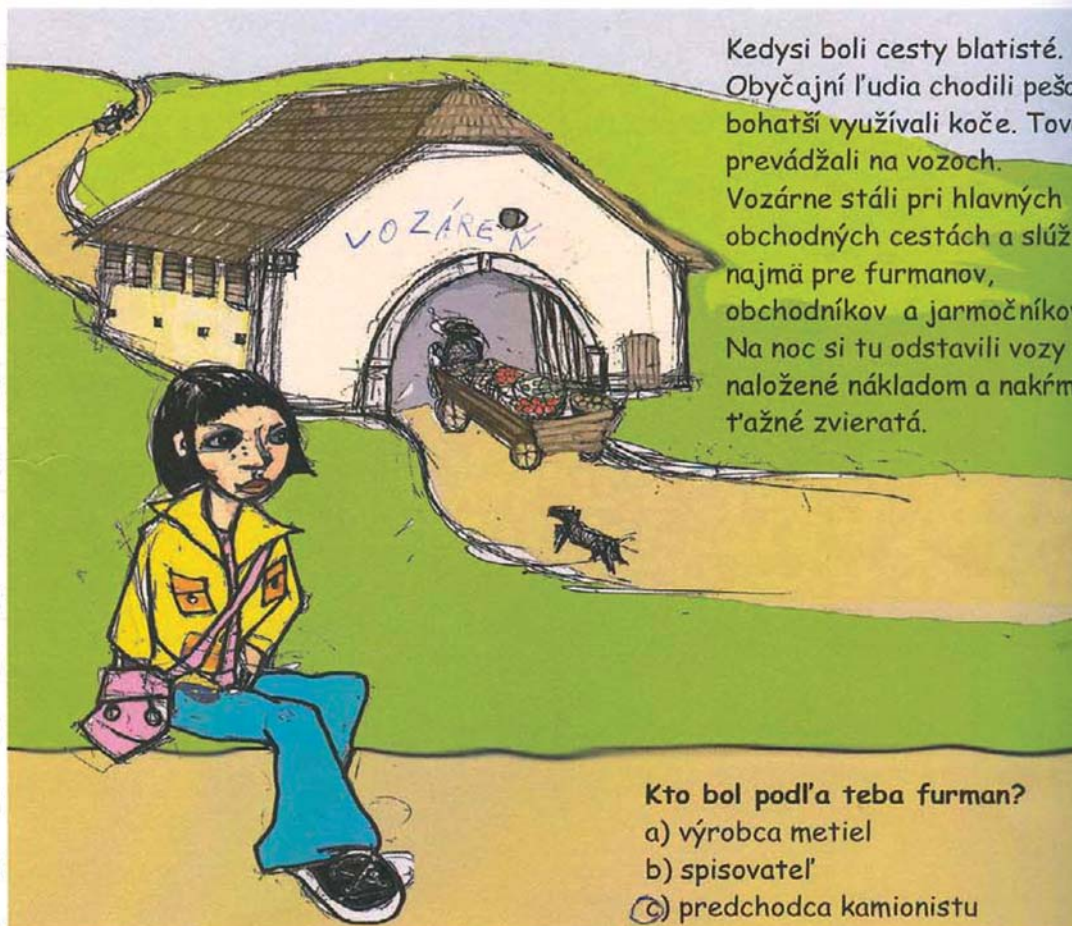
7. Na aké účely bol pôvodne kaštieľ postavený?

kostol

Ukážky vyplnených pracovných listov

Okno do starého sveta

Rebeka Lakšlová

Kedysi boli cesty blatisté. Obyčajní ľudia chodili pešo, bohatší využívali koče. Továne prevádzkali na vozoch. Vozárne stáli pri hlavných obchodných cestách a slúžili najmä pre furmanov, obchodníkov a jarmočníkov. Na noc si tu odstavili vozy naložené nákladom a nakrém ťažné zvieratá.

Kto bol podľa teba furman?

- a) výrobca metiel
- b) spisovateľ
- ☒ c) predchodca kamionistu

Načo má taká vozárňa podľa teba dvoje vráta?

Jednými sa vychádzalo a druhými sa vo

Načo je vo vozárni kováčska dieťa? Aby opravil vozy a spr

Koľko vozov sa podľa teba zmestí sem do vozárne, koľko koní tu mohlo prespať?

koňi 8 vozy 10

Ukážky vyplnených pracovných listov

Čo je toto za stavbu?

Kostol

Z akého materiálu je postavená? Prečo? Z hrava) dreva

Lebo mali dreva na vyžiac a nebol dôležitý
ale bol s kamenná,

Prečo sa tu musia ľudia stíšiť?

aby sa mohli porozprávať s Bohom

Čím sa líši táto stavba od domu? Čo je tu iné?

inak postavená, väčšia, lavice, je tu Ježiškov
socha a ešte mima, Olsár, anjel, sochy

Ukážky vyplnených pracovných listov

Tvorivé dielne

Pečenie a zapekanie chlebíka

Výroba ozdôb z hliny

Muriena

Veľká noc

Interaktívna výstava Ohýbaj ma mamko

Turček – vodná nádrž

Šútovský vodopád

Minerálne pramene Turca

Mošovce

Necpaly, Necpaly prameň

Sklabinský hrad

Tkanie

Literatúra

- Belák, B.: Povedi a rozprávky z turčianskej záhradky. Žilina: Knižné centrum, 2004.
- Horváthová, E.: Rok vo zvykoch nášho ľudu. Bratislava: Tatran, 1986.
- Junas, J. Turčianske chotáre. Martin: GRADUS, 1996.
- Lacko, R.: Necpaly. Martin: Tlačiarne SNP, 1984.
- Muntág, S. a kol. TURIEC farebné srdce Slovenska. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej, 2005.
- MY sedem divov Turca. Martin: MY Turčianske noviny, 2008.
- Pančuhová, E., Mintálová, Z. a kol.: Z ľudovej kultúry Turca. Martin: Matica slovenská, 2004.
- Podolák, P.: Turiec - turistický sprievodca. Bratislava: DAJAMA, 2003.
- Vavřík, B. a kol. TURIEC turistický sprievodca. Bratislava: Šport slovenské telovýchovné vydavateľstvo, 1986.
- Zacharides, B. Cykloturistický sprievodca dejinami Turca. Žilina: Združenie Malá Fatra, 2010.

<http://www.blatnica.sk/obec-blatnica/okolie/gaderska-dolina.html>

<http://www.gaderskadolina.sk/>

http://www.infovek.sk/predmety/chemia/externe/lieciv_bubl/vysledne_prace_liec_bublin/GADER-Martin/BUDISIANKA_mineralna_stolova_voda.doc

<http://www.kamvyrazit.szm.sk/krajza/kastieleakurie/index.phtml>

http://www.sazp.sk/slovak/struktura/ceev/DPZ/pramene/mt/zoznam_mt_okres.html

http://sk.wikipedia.org/wiki/Gadersk%C3%A1_dolina

<http://www.soler.sk/kremnica-a-okolie/prirodne-zaujímavosti/turcek-vodna-nadrz.html>

<http://www.sutovo.sk>

978-80-970692-2-3

9 788097 069223